ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

КУНДАЛИК ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ РЎЗНОМА

1991 йил 28 сентябрь
ШАНБА
№ 190 (5.233).
БАҲОСИ 8 ТИЙИН

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган ◆ Ҳафтада беш марта чоп этилади

УЛКАН ХИРМОН—МУСТАҚИЛ РЕСПУБЛИКАГА ДАРМОН

КАТТА КАРВОН

Чўл ҳавоси ўзгарувчан бўлади. Куни кеча ҳарорат пасайди. Этни жунжиктирувчи шабада эса бошлади. Кўп ўтмай қалин қуюн кўтарилди. Бироқ хўжалик заршунослари йиғим-теримни бир зум бўшаштиришмади. Аксарият бўлимларда ялпи сафарбарлик таъминланган. Механизаторлар, чевар теримчилар дақиқалардан унумли фойдаланишмоқда. Пахта майдонлари қисқартирилган бўлса-да, уюлажак хирмон салмоқли. Чўлқуварлар жорий йилда жами давлатга 4.200 тонна оқ олтин армуғон этишмоқчи. Машиналар хирмонга барака киритмоқда. Совхозда кунига йиллик режанинг 5—6 фоизи миқдорида жавоҳир топширилмоқда.

Муборак районидаги «ВЛКСМ 60 йиллиги» номли давлат хўжалиги раҳбарлари моддий манфаатдорликни таъминлашга катта эътибор беришяпти. Илғорлар кўпчилик ўртасида моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантириб борилаяпти. Оммавий-сиёсий, маданий-маиший тадбирлар кўнгилдагидек амалга оширилаяпти. Уфққа туташ пахтазорларда 50 та зангори кема сузмоқда. Бу ерда зарбдорлар ҳақида гап кетганида тажрибали суворий Очил Саидов номи биринчи бўлиб тилга олинади. У шу кунга қадар, қарийб 100 тонна пахта теришга эришди. Файзи Элмонов, Музаффар Мавлонов, Сайфулла Набиев, Қўчқор Сафаров, Баҳриддин Сафаров, Баҳодир Бибитов, Чоршанби Алиқулов сингари дала гвардиячилари ҳам бўш келишмаяпти. Ҳар бирлари кунига пўлат этакдан 7—10 тонна жавоҳир тўкишмоқда. Бу йилги ҳосил ўзининг сифатлилиги билан кўпчиликни қувонтирмоқда.

Совхоз маъмурияти, касаба уюшмаси комитети йиғим-теримни тез ва соз ўтказиш юзасидан ибратли тадбирлар белгилаган. Шунга кўра тежамкорлик кучайтирилди. Маданий-маиший хизмат жонлантирилди. Мавсум қаҳрамонлари тарғиботчилар, район рўзномаси орқали кўпчиликка таништирилмоқда. Уруш ва меҳнат фахрийларининг ибратидан руҳланган кишилар белга этак боғладилар. Ҳозирча беш юзга яқин теримчи сидқидил тер тўкаяпти. Биз хўжаликда бўлган кунда Назира Жўраева, Манзура Қўчқорова уйган хирмон 3 тоннадан ошди. Мажбурият ҳисобига ҳосил топшираётган звенолар сони йигирмадан ошибди. Улар орасида Эшмамат Муродов, Раҳматилла Тожиев, Эгамберди Хусаннов, Рашид Ўроқов, Берди Хидиров, Нишон Чоршанбиев қаби омилкорлар бошчилик қилаётган жамоалар бор. Мусобақа пешқадамлари ўтган йилга нисбатан ҳосилдорликни 4 центнерга оширишга эришдилар. Суворийлар агрегатларини мавсумга пухта созлаганликлари яққол кўринди. Бундан ташқари ёнилғидан тежаб-терғаб фойдаланилмоқда. Лозим бўлганида даланинг ўзида техник ёрдам кўрсатилаяпти.

Пайкал оралаймиз. Лўппи-лўппи бўлиб очилган пахталар кўзни қувнатади. Ҳар бир чаноқда деҳқонларнинг заҳматли меҳнати мужассам.

— Суръат кун сайин ошиб боряпти, — дейди механизатор О. Саидов, — Ахир ҳар бир тонна учун 25 сўмдан тўлашаяпти. Демак, мўмай даромад олиш мумкин. Ҳар куни иш тугагач, ҳисобчилар терган пахтамизга қараб чек ёзиб беришаяпти. Дала бошида кунлик ҳақимизни олаяпмиз. Бу иштиёқни кучайтирмоқда. Ниятим бу йил пўлат этакдан 180 тонна жавоҳир тўкиш.

Чиндан ҳам ҳосил мўл. Зангори кема эгатнинг охирига етмаёқ бункери ҳосилга тўлмоқда. Шу боис жамоалар биринчи теримдаёқ режани бажаришаяпти. Совхоз раҳбари Мейли Йўлдошев бизга фахр билан тилга олган О. Саидовнинг иш ҳақини ҳисоблаб берди. Маълум бўлишича бир кунда 10 тонна пахта терган. Ҳосил биринчи навга қабул қилингани учун 300 сўм иш ҳақи ёзилган. Сифат учун саксон сўм қўшимча берилган. Яхши ишлаб яхши ҳақ олаётган бундай азаматлар хўжаликда жуда кўп.

Шом тушгунча дала айландик. Барчанинг фикри-ёди бебаҳо бойлигимизни тезроқ саранжомлаб олишга қаратилган. Чўлни қоқ кесиб ўтган йўлдан турнақатор тизилган карвонларни кўриб қувончдан энтикамиз.

Б. МУРОДОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ХИРМОНГА БАРАКА! 1991

Қорақалпоғистонда ва республика вилоятларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 27 сентябргача бўлган

МАЪЛУМОТ

(Режага нисбатан фоиз ҳисобида)

Вилоятлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	Шу жумладан машинада терилгани: Бир кунда	Шу жумладан машинада терилгани: Мавсум бошидан
Фарғона	3,81	51,92	4,93	40,66
Бухоро	4,22	48,50	4,27	26,47
Сурхондарё	3,05	33,94	3,92	30,65
Қашқадарё	4,22	33,62	5,00	32,65
Хоразм	1,42	24,64	0,84	5,33
Наманган	3,81	23,68	4,72	21,93
Андижон	3,59	18,42	3,87	10,71
Сирдарё	3,36	17,06	3,55	16,39
Жиззах	3,50	14,98	4,33	17,62
Самарқанд	2,34	13,63	2,32	9,39
Қорақалпоғистон республикаси	1,51	13,14	1,52	8,73
Тошкент	0,97	7,81	1,03	4,89
Республика бўйича	3,08	26,52	3,43	19,10

ЗЎР ИШТИЁҚ БИЛАН

Ленин номли жамоа хўжалиги Сирдарё районидагина эмас, балки қўриқ вилоятда ҳам илғорлардан саналади. Пахтакорлар ҳар қандай шароитда тадбиркорлик билан иш юритишга, мўл ҳосил етиштиришга ўрганишган. Бу тажриба жорий йилда ҳам қўл келди. 1431 гектар майдонда ғўза ўстирилиб, пайкалларда нафақат режани, балки мажбуриятни ҳам қоплайдиган даражада пахта тўпланди.

Заршунослар йиғим-теримни биринчилар қаторида бошлаб, ҳозирда уюшқоқлик билан давом эттирмоқдалар. Мавсум мусобақасида Азиз Латипов, Ваҳоб Жўраев, Фаттоҳ Муҳаммадиев, Ҳасан Қўшназаров бошлиқ бригадалар карвонбошиликни қўлдан беришмаётир. Хўжалик пахтакорлари бу йил давлатга 4050 тонна сифатли оқ олтин сотишга бел боғлашган. Жами ҳосилнинг 3 минг тоннасини зангори кемалар ёрдамида саранжомлаш кўзланган. Ҳосилдорликни эса 28,1 центнер ўрнига 30 центнерга етказишмоқчи.

Яқинда бу ерда механизаторларнинг йиғини ўтказилди. Сўнгра 31 та пахта териш машинаси далаларга олиб кирилди. Механик-ҳайдовчилар Мақсадулла Ғофуров, Эргаш Эгамов, Раим Латипов, Тўхтахон Зоҳирова биринчи бўлиб агрегатларини пайкалга киритдилар. Уларнинг ҳар бири мавсумда 150—200 тоннадан хирмон уйишга қарор қилишган.

Хўжаликда қўл терими ҳам қизитилаяпти. Ҳозирча 250 нафардан зиёд киши белга этак боғлаб далага чиқмоқда. Уларнинг сони кун сайин кўпаймоқда. Мавжуда Долиева, Муҳаррам Ниёзова, Шарофат Исоқова, Хурсандой Субонқулова, Ёқутхон Саъдуллаева, Омина Улуғмуродова, Муҳаббат Худойназарова сингари чеварлар кунига 200—250 килограммдан пахта теришмоқда.

Йиғим-теримнинг тез ва соз ўтказилиши кўп жиҳатдан ишни ташкил этишга боғлиқ. Хўжалик бошқаруви ва жамоат ташкилотлари биргаликда аниқ тадбирлар ишлаб чиқишган. Бригадалар, теримчилар ва механизаторлар ўртасида меҳнат беллашувлари йўлга қўйилган. Бу мусобақа ҳар 5—10 кунда якунланиб, ғолиблар рағбатлантирилмоқда.

— Мустақил республикамизнинг бебаҳо бойлиги ҳисобланган оқ олтиннинг бирор мисқолини ҳам нобуд қилмасдан йиғиштириб олишга ва давлатга топширишга қатъий бел боғлаганмиз, — дейди бошқарув раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Назира Йўлдошева.— Қолаверса, пахта хўжалигимизнинг асосий даромад манбаидир. Бу йил барча соҳалардан 8 миллион 500 минг сўм даромад қилиш кўзланган. Бозор шароитида колхозчиларнинг оғирини енгил қилиш осон бўлмаяпти. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг қарорига мувофиқ бизда ҳам теримга юқори ҳақ тўланмоқда. Бу мавсумда қатнашаётганларнинг қизиқишини, моддий манфаатдорлигини кучайтирмоқда. Шунингдек, ҳар бир колхозчига 100 сўмдан мадад пули берилмоқда. Бу хўжалик бўйича бир ойда 75 минг сўмни ташкил этаяпти.

Ҳозир ҳамманинг фикри-зикри даладаги бойликни тезроқ йиғиштириб олишга қаратилган. Пахтакорларга барча шароитлар яратиб берилаётир. 19 та шийпон мавсумбоп қилиб безатилган. Уларда радио, ойнаи жаҳон, музлатгич бор. Ҳар куни иссиқ овқат тайёрланиб, чой қайнатилмоқда. Ғамхўрликка жавобан меҳнат аҳли суръатга-суръат қўшиш, йиллик режани октябрь ойида бажариш иштиёқида тер тўкаяпти.

Э. ТЎЛАГАНОВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

Бугун Мустақил Республика пойтахти — Тошкентдаги Халқлар дўстлиги саройида буюк ўзбек шоири ва мутафаккири Мир Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллик тўйи тантанали нишонланади. Улуғ байрамингиз муборак бўлсин, азизлар!

ҲАЗРАТ НАВОИЙ: — МЕН ХАЛҚИМҒА, БЎЛҒУСИ АВЛОДЛАРҒА ЎЗ ИЖОДИМ ИЛА ЛАББАЙ ДЕБ ЖАВОБ БЕРҒАЙДУРМЕН.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ПАХТА ХОМ АШЁСИ ВА ПАХТА ТОЛАСИ ХАРИД ҲАМДА УЛГУРЖИ НАРХЛАРИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

Пахтачиликнинг иқтисодий самарадорлигини ошириш, шунингдек колхозлар, совхозлар, ижара жамоалари ва фермер хўжаликларининг оширилган улгуржи нархларда моддий-техника ресурсларини сотиб олишга сарфлаган харажатларини қисман қоплаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси **қарор қилади:**

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат нарх комитети билан Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазирлигининг 1991 йил ҳосилидан олинган пахта хом ашёси харид нархларини ва пахта толасининг улгуржи нархларини 1 ва 2-иловаларга кўра хиллари ва навларига қараб ошириш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

2. Ўзбекистон Республикаси Давлат нарх комитети бир ҳафта муддатда мазкур қарорнинг биринчи бандига мувофиқ янги харид ва улгуржи нархлар нархномаларини чиқарсин ва уни мафаатдор ташкилотларга етказсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Давлат нарх комитети Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ва «пахта саноати» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси билан биргаликда линт, мағизсиз чигит ва пахта тозалаш саноатининг бошқа иккиламчи маҳсулотлари улгуржи нархлари даражасини қайтадан кўриб чиқсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил, 26 сентябрь.

1-илова

ПАХТА ХОМ АШЁСИНИНГ ДАВЛАТ ХАРИД НАРХЛАРИ

1 тоннаси учун — сўм ҳисобида

пахта толаси хиллари	пахта хом ашёсининг саноат навлари: I	II	III	IV
ИНГИЧКА ТОЛАЛИ				
1-хили	4200	3700	1900	660
2-хили	3750	3400	1900	660
3-хили	3450	3060	1900	660
ЎРТА ТОЛАЛИ				
4-хили	3300	2865	1800	660
5-хили	3110	2685	1800	660
6-хили	2450	2210	1710	660
7-хили	2370	2130	1650	660

2-илова

ПАХТА ТОЛАСИНИНГ УЛГУРЖИ НАРҲЛАРИ

1 тонна учун—сўм ҳисобида

тола хили	пахта толасининг саноат навлари: сараси	I	II	III	IV	V	VI
ИНГИЧКА ТОЛАЛИ							
1-хили	15270	14780	14190	9130	6620	4170	2340
2-хили	13910	13410	12930	9130	6620	4170	2340
3-хили	12260	11950	11560	9130	6620	4170	2340
ЎРТА ТОЛАЛИ							
4-хили	10890	10690	10220	8660	6620	4170	2340
5-хили	9920	9720	9520	8260	6620	4170	2340
6-хили	8270	7870	7590	7200	6620	4170	2340
7-хили	8160	7400	7160	7100	6620	4170	2340

Эслатма: давлат буюртмасидан ташқари етказиб бериладиган пахта толаси ҳажми шартнома нархларида сотилади.

СУВОРИЙЛАР АҲДИ

Қамаши районидаги Ленин номли жамоа хўжалиги пахтакорлари етиштирилган ҳосилнинг асосий қисмини машиналар ёрдамида териб олишга бел боғлашган. Айни кезларда далаларда 30 та «зангори кема» уч гуруҳга бўлиниб, юқори унум билан ишлатилмоқда.

Жовмирза Холмирзаев, Юсуф Тиловов, Тожи Бердиев, Маҳмуд Бойманов каби суворийлар ҳар куни 17—18 тоннадан ҳосил бўшатмоқдалар. Улар мавсумда 180—200 тоннадан пахтани саранжомлаб беришга қарор қилишган.

Ў. ҚИЛИЧЕВ.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони

АДАБИЁТ, САНЪАТ ВА МЕЪМОРЧИЛИК СОҲАСИДА АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУКОФОТИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасида Ўзбекистон Республикаси давлат мукофотлари қўмитасининг 1991 йилги Алишер Навоий номидаги Давлат мукофотларини бериш тўғрисидаги таклифларига биноан

адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасидаги юксак асарлар учун 1991 йилги Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотлари қуйидагиларга берилсин:

Абдулла Қодирийга (раҳматли) — Ўзбекистон адабиётини ривожлантиришга қўшган улкан ҳиссаси, ўзбек миллий романи мактабини яратгани («Ўтган кунлар», «Меҳробдан чаён», «Обид кетмон» романлари) учун;

Абдулҳамид Чўлпонга (раҳматли) — ўзбек шеъриятини ривожлантиришдаги улкан хизматлари («Яна олдим созимни» тўплами) учун;

Абдурауф Фитратга (раҳматли) — ўзбек драматургиясини ривожлантиришдаги, реалистик адабий танқидчилик ҳамда адабиётшунослик мактабига асос солишдаги хизматлари («Абулфайзхон», «Ҳинд ихтилолчилари» драмалари ва ўзбек адабиётига оид тадқиқотлари) учун;

Шермат (Шерали) Жўраевга — сўнгги йиллардаги концерт-ижрочилик фаолияти учун;

Баҳодир Фазлиддинович Жалоловга — рассом,

Серго Михайлович Сутягинга — бош меъмор,

Саминжон Мўйдиновга — халқ устаси,

Мурод Юнусович Фозиловга — меъмор — Қўқон шаҳрида қурилган маданий томоша бинолари мажмуаси учун;

Манзар Салимга — Ҳиндистон фуқароси, адиб ва таржимон, ўзбек ёзувчиларининг (Ҳамза, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Ғафур Ғулом, Зулфия ва бошқалар) асарларини урду тилига юксак маҳорат билан таржима қилгани учун.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 25 сентябрь.

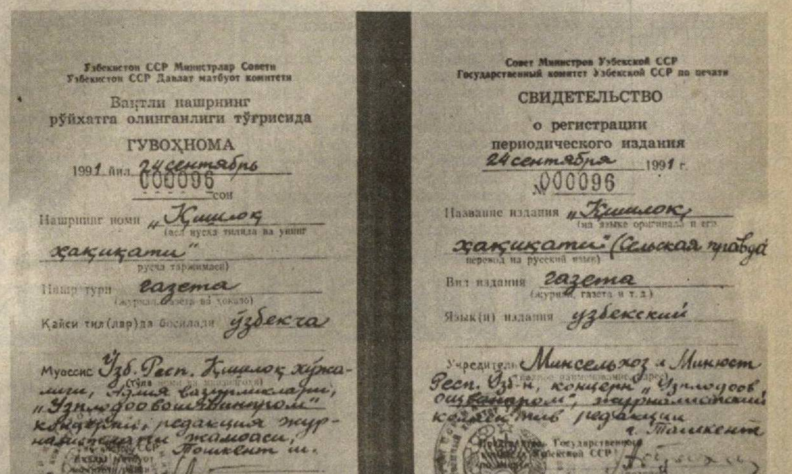
Ўзбекистон ССР Министрлар Совети
Ўзбекистон ССР Давлат матбуот комитети
Вақтли нашрнинг рўйхатга олинганлиги тўғрисида
ГУВОҲНОМА
1991 йил 24 сентябрь
000096 сон
Нашрнинг номи „Қишлоқ ҳақиқати"
Нашр тури газета
Қайси тил(лар)да босилади ўзбекча
Муассис Ўзб. Респ. Қишлоқ хўжалиги, Адлия вазирликлари, „Узплодоовощвинпром" концерни, редакция журналистлари жамоаси, Тошкент ш.

Совет Министров Узбекской ССР
Государственный комитет Узбекской ССР по печати
СВИДЕТЕЛЬСТВО
о регистрации
периодического издания
24 сентября 1991 г.
№ 000096
Название издания „Қишлоқ ҳақиқати" (Сельская правда)
Вид издания газета
Язык(и) издания узбекский
Учредитель Минсельхоз и Минюст Респ. Узб-н, концерн „Узплодоовощвинпром", журналистский коллектив редакции г. Ташкент

Кўпсонли муштарийларнинг «Қишлоқ ҳақиқати»ни жўшқин ҳаётга чуқурроқ кириб боришига эришиш, Мустақил Республика қишлоқларида яшаб, меҳнат қилаётган барча соҳа кишиларининг фаолияти, орзу интилишларини, ечимини кутаётган долзарб муаммоларни тўлақонли ёритишга оид билдираётган таклиф-мулоҳазалари инобатга олинди, ижодкорлар орзуси рўёбга чиқди. Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси «Қишлоқ ҳақиқати»нинг янги муассислари — Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, «Узплодоовощвинпром» концерни, «Қишлоқ ҳақиқати» журналистлари жамоасини рўйхатдан ўтказди.

Азиз муштарийлар! Севимли рўзномангизга обуна бўлишни унутманг, 25 сўм 68 тийин тўласангиз «Қишлоқ ҳақиқати» йилига 256 марта хонадонингизга ташриф буюради.

ЎН ИККИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ЕТТИНЧИ СЕССИЯСИНИНГ ОЧИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг навбатдан ташқари еттинчи сессияси 1991 йил 30 сентябрь куни соат 10.00 да Ўзбекистон Республикаси Президенти аппаратининг мажлислар залида очилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари 29 сентябрь куни эрталаб соат 9.00 дан то кеч 18 га қадар, 30 сентябрь куни эрталаб соат 8.00 дан Ўзбекистон Республикаси Президенти аппарати мажлислар залининг фойесида рўйхатга олинади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ГУРУҲЛАРИ ВАКИЛЛАРИ КЕНГАШИНИНГ ҚАТНАШЧИЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари гуруҳлари вакилларининг кенгаши 30 сентябрь куни соат 9.00 да Ўзбекистон Республикаси Президенти аппаратининг кичик мажлислар залида бўлади.

ДАДИЛ ИШНИНГ КАТТА САМАРАСИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти фармонига оид шу йил май ойида жумҳурият деҳқончилик саноати комплексини моддий-техникавий таъминлаш ва техникани ремонт қилиш давлат-кооператив комитети ташкил этилган эди. Унинг Таъсис мажлисида иқтисод фанлари доктори Р. ҲУСАИНОВ бир овоздан комитет раиси этиб сайланди. Шу муносабат билан мухбиримиз Расулмат Ҳусанович билан учрашиб, комитет олдида турган вазифалар ҳақида гапириб беришни илтимос қилди:

— Идорамиз давлат-кооператив комитети, деб аталди. У ўз фаолиятини давлат, жамоа, кооператив хўжаликлар, шунингдек, қўшма корхоналар, ижара, ҳусусий ташкилотлар ҳамда жумҳурият деҳқончилик саноат комплекси корхоналари билан ҳамкорликда олиб боради. Асосий вазифаларимиз қуйидагилардан иборат: истеъмолчиларни техника воситалари билан таъминлаш, таъминотчилар буюртмачилар ўртасидаги алоқаларни ривожлантириш, моддий-техника жиҳозларини айирбошлаш фондларини, захираларни барпо қилиш, барқарор бозор фондини яратишда қатнашиш, деҳқончилик саноати комплекси истеъмол бозорини вужудга келтириш, унга маҳсулотлар етказиб бериш, шунингдек, воситачи дўконлар ҳамда товар-савдо биржаларини, улгуржи ёйма бозорларни ташкил этиш. Улардан ташқари деҳқончилик саноати комплексига кирувчи корхона ва ташкилотларни замонавий ускуналар билан таъминлаш, ўсимликшунослик ва чорвачилик соҳалари учун янги техникалар яратиш, тузатиш тармоқлари ишини яхшилаш, хорижий фирмалар билан ташқи иқтисодий алоқаларни кенгайтириш каби юмушлар зиммамизда.

— Қайси корхона ва ташкилотлар комитет таркибига киритилган ва улардаги ишлаб чиқариш кўрсаткичлари қандай? Ишларни йўлга қўйиш ва фаолиятни янада кенгайтириш учун биринчи галда нималар қилиш керак, деб ўйлайсиз?

— «Ўзбошагротаъминот-тузатиш» бошқармасининг вилоят, районлараро ҳамда район бўлинмалари, «Агропромремонт» жумҳурият илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси, унинг заводлари, «Агроспецремонт» ишлаб чиқариш бирлашмаси, республика таъминот ва комплектлаш базалари киради. Ҳозир бир йилда жаъми 670,3 миллион сўмлик иш бажариляпти. Товар айирбошлаш ҳажми 1,5 миллиард сўмни ташкил этади. Кўрилаётган даромад эса 100 миллион сўм.

Тракторларнинг, пахта териш машиналарининг узел ва агрегатларини тузатиш ишлари миқдор жиҳатдан 1985 йилга нисбатан ошди. Қисмларни тиклаш ҳажми ўсди. Лекин капитал ремонт ҳажми 8 фоизга камайди. Меҳнат унумдорлиги 2,7 фоизга пасайди. Шу жумладан баъзи уюшмалар ўз вазифаларини тўла адо этишмаяпти, асосан таъминот билан шуғулланишмоқда. Бундай нуқсонларга барҳам бериш учун аввало тузатиш-хизмат кўрсатиш базаларининг тузилмаларини мувофиқ ҳолга келтириш шарт. Бунинг учун ихтисослашган корхоналарни оптимал жойлаштириш, алоҳида минтақаларда уларнинг (электр ускуна, гидромотор ва шунга ўхшаш мосламаларни тузатадиган) бўлимларини очиш даркор.

Ҳозир бировдон ёрдам кутиб ўтирадиган пайт эмас. Тошкент вилояти бирлашмаси Ленинград Карбюратор заводи билан ҳамкорликда подшипниклар тайёрлайдиган корхона барпо этяпти. Ғаллаоролликлар «Ростсельмаш» заводи кўмагида комбайнларга эҳтиёт қисмлар ишлаб чиқаришни режалаштиришмоқда. Оренбургликлар ёрдамида Қашқадарё вилояти Бешкент шаҳрида «Радиатор» кичик корхонаси барпо этилди. Унда ҳар йили ўн мингта радиатор тайёрлаш мумкин. Яхшигина даромад ҳам оламиз. Яна район уюшмалари базасида техник хизмат кўрсатиш марказлари очишни режалаштирганмиз.

Бозор муносабатлари шароитида тузатиш ишларининг бошқача шаклларини ҳам таклиф этамиз. Яъни ҳисобдан чиқарилган, яроқсиз техникалар эгаларидан сотиб олинади. Эпақага келтирилгач, бозорга чиқарилиб биринчи навбатда шахсий деҳқон хўжаликларига, ижарачиларга сотилади. Ёки ижарага берилади.

— Йиғилишда таъкидланганидек, илгари механизаторлар етишмаганидан кўпгина хўжаликлар пахтасини Тошкентдан борган ёрдамчилар машинада териб беришарди. Энди давр ҳам, техникага муносабат ҳам ўзгарди. Ҳозир ҳар бир агрегатнинг ўз эгаси бор. Қолаверса машинада терилган ҳосилнинг бир тоннасига йигирма беш сўм ҳақ тўланиши ишга қизиқишни кучайтирди. Шу жумладан деҳқончиликнинг бошқа соҳалари ва чорвачиликнинг ривожини ҳам механизациясиз тасаввур этиб бўлмайди. Уларни тўла механизациялаш учун ўзимизда имкониятлар етарли эмас. Чет эллар билан шартномалар тузилаяптими?

— Бозор иқтисодиёти шароитида чет мамлакатлар билан алоқалар ўрнатиш муҳим аҳамиятга эга. Хорижий бозорлар дарвозаларининг кенг очилиши колхоз ва совхозларга, фермерларга янги ва ишлатилган қишлоқ хўжалик техникасини эркин нархда сотиб олиш имконини беради. Бунда қўшма корхоналар барпо этиш асқотяпти. Аммо халқ хўжалигининг бошқа тармоқларига қараганда бу соҳада биз сезиларли даражада орқадамиз. Вилоят бирлашмаларининг бирортаси ҳали қўшма корхоналар барпо этишгани йўқ. Хоразмликлар Хитой билан шартнома тузиш арафасида. «Жаҳон» концерни Американинг «Каскад-сервис» фирмаси билан сув иситиш мосламалари, буғ қозони ишлаб чиқариш бўйича бир битимга келишди. «Агропромремонт» ишлаб чиқариш бирлашмаси минитракторлар чиқарадиган «Оникс» қўшма корхонаси фирмасини барпо этиш тўғрисидаги келишувни поёнига етказаяпти.

Якка ва деҳқон хўжаликлари, шунингдек, фермерлик фаолиятнинг кенгайиши туфайли кичик ҳажмдаги техника воситаларига эҳтиёж кучайди. Кейинги йилларда бир қанча корхоналарда уларни ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Аммо етарли эмас. Шунинг устида жиддий изланяпмиз. Очиғи, кейинги уч-тўрт йилда хусусий ишлаб чиқариш базаларини ривожлантиришга кам аҳамият бердик. «Сельхозтехника» ташкилотлари тугатилмасидан олдин қурила бошлаган объектлар ҳозиргача тугалланганн йўқ. Кўпи ташландиқ ҳолга келган. Ҳозир ўша биноларни фойдаланишга топшириш ҳаракатидамиз.

Муҳим ишларимиздан яна бири — яқин орада чет эллардан 250 миллион сўмлик эҳтиёт қисмлар сотиб олишимиз керак. Бундан буён агрегатларни ҳар йили биринчи августгача теримга тахт қилиб қўйишга эришиш керак. Бунинг учун ҳозирдан тайёргарлик кўряпмиз.

ЖАҲОН ЖАМОАТЧИЛИГИ ДИҚҚАТ МАРКАЗИДА

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримовнинг 18 сентябрь куни Тошкентда республика, марказий ва чет эл журналистлари учун ўтказган матбуот конференцияси жумҳуриятимиздагина эмас, балки хорижда ҳам катта қизиқиш уйғотди.

Американинг «Озодлик» радиостанцияси Ўзбекистон Президенти И. А. Каримовнинг матбуот конференцияси ҳақидаги ҳисоботни эшиттирди.

— Матбуот конференциясида гап, — деди шу радиостанциянинг мухбири Тойир Усмон, — 16 сентябрда Англиянинг «Индепендент» ва «Файншель таймс», Франциянинг «Фигаро» рўзномалари мухбирлари, АҚШнинг «Ассошиэйтед пресс» ахборот агентлиги вакилига Ўзбекистон Республикаси Президенти берган интервьюни «Известия» газетаси бузиб талқин қилганлиги устида борди. Боз устига, «Ассошиэйтед пресс» агентлиги томонидан юборилган шу интервью баёнини мазкур рўзнома ўзининг 18 сентябрь сонида «Президент ҳисобича, унинг республикаси демократияга тайёр эмас» деб иғвогарлик мақсадида ўйлаб топилган сарлавҳа билан босиб чиқараркан, унда инглизча аслидан бир неча муҳим жумлаларини атайлаб тушириб қолдирган.

Президентнинг таъкидлашича, марказий рўзноманинг бу кирдикори унинг Ўзбекистон мустақиллигига қарши биринчи хуружи эмас. Шу рўзноманинг атиги 4 кун аввалги, 14 сентябрь сонида босилган «Узиб қўйилган вагон» мақоласи ҳам СССР деган поездан ажралган Ўзбекистонда ҳуррият, демократия ва ошкоралик борасида республика раҳбарияти танқид қилинган эди.

Матбуот конференциясида Ислом Каримов мақоладаги: «Ўзбекистон Президенти Горбачевнинг сиёсий ислоҳотларини амалга оширмаслигини айтди», деган жумлани уйдирма деб баҳолаб, Ўзбекистон Республикасининг шу кунларда тайёрланаётган янги Конституциясига биноан 1992 йилнинг биринчи ярмида парламент ва президент сайлови ўтказилишини таъкидлади.

Сўнгра мухбир рўзномада кўтарилган гўё Каримов ўз республикасида чекланган иқтисодий ислоҳотлар ўтказишнинг хитойча моделга амал қилмоқчи эканлиги ҳамда Президент ва парламент сайловларига қадар сиёсий намойишлар ўтказиш қатъий тақиқлаб қўйилажаги тўғрисидаги даъволарини келтириб, бундай деди:

Матбуот конференциясида Ўзбекистон Президенти бу гапларни рад этиб, 21 миллион аҳолиси бўлган Ўзбекистоннинг моддий аҳволи жуда оғир эканлигини, бундай шароитда бемор иқтисодиётни бир зумда даволаш мумкин эмаслигини, ҳеч бир ташқи модель бу ерга тўғри келмаслигини уқтирди.

Ўзбекистон аҳолисининг деярли ярмини ишламайдиганлар ташкил қилади. Ёки бўлмаса, республикада ҳар бир ишловчига 6, СССР бўйича эса 2,5 боқиманда тўғри келади, бундай мураккаб ҳолат СССРнинг бошқа ҳеч бир жойида йўқ, деди Президент.

Ўзбекистонда очиқ жойларда намойишлар ўтказиш тақиқланганлиги сабаби ҳақида гапирар экан, Каримов Фарғона, Ўш, Бўка, Паркент, Наманган, Андижон воқеаларини эслатиб иккинчи бор Фарғона воқеалари такрорланишини сира-сира ҳоҳламаслигини айтди. Ўзбекистон Президенти «Бирлик» халқ ҳаракатини рўйхатга олиш хусусида эътирози йўқлигини билдирди.

Айрим рўзномаларнинг Ўзбекистоннинг мустақиллик йўлида қўяётган илк қадамларига қарши хуружи, деди Президент, мен илгари сессия ва қурултойда айтиб ўтган ҳужумларнинг бошланишидир.

Матбуот конференциясида мен «Хитой модели» ибораси қандай пайдо бўлиб қолганини аниқлаш учун Президент эътиборини яна бир карра шу масалага қаратдим. Жавоб атрофлича бўлди, дейди Тойир Усмон.

Англияда чиқадиган «Индэпендент» рўзномасининг 20 сентябрь сонида Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг хорижий мухбирлар, шу жумладан мазкур рўзнома мухбири Патрик Карклэр билан ўтказган суҳбати босилди. «Озодлик» радиоси ушбу суҳбат мазмунини ҳам эшиттирди. Унда бундай дейилади: ана шу суҳбат давомида Президент Каримов жумҳуриятида рўй бераётган янгиликлар тўғрисида анча очиқ ва тафсилий маълумот берди. Инглиз мухбирининг билдиришича, Президент Каримов совет ҳарбий кучларининг Ўрта Осиёда қолишига рухсат берилса-да, лекин келажакда бу минтақада ҳарбий машқлар қилиш ёки ҳарбий иншоотлар қуриш учун Ўрта Осиёдаги бешта жумҳуриятнинг розилигини олиш шартдир, деди.

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ўз жумҳуриятини марказий ҳукумат таъсир доирасида узоқ сақлаб туришга интилаётганликларини биринчи марта очиқдан-очиқ баён қилди. Каримовнинг айтишича, Ўзбекистон ҳукумати бундан кейин совет ҳарбий кучларига хизматга чақириладиган ўзбек аскарларини ўз назорати остига олиш орқали жумҳурият ҳудудида бўлаётган совет ҳарбий фаолиятларининг биргаликда назорат этилиши ва бошқарилишини истамоқда... Ўтган ойда Москвада юз бериб, муваффақиятсиз тугаган давлат тўнтариши ҳаракатидан кейин Марказнинг жумҳуриятлар билан бўлган муносабатида катта ўзгаришлар рўй берди. Шундан сўнг Москва мамлакатда аҳоли сони жиҳатидан Россия ва Украинадан кейин учинчи буюк жумҳурият бўлган Ўзбекистон раҳбариятига эътибор бериб, унинг талаб-истакларига қулоқ солишга мажбур бўлди.

Президент Каримовнинг айтишича, гарчи Ўрта Осиёдаги бошқа жумҳуриятлар каби унинг жумҳурияти ҳам Иттифоқ таркибидан бутунлай ажралиб кетишни истамаса-да, лекин келажакда қуриладиган янги бир конфедерация таркибидаги ҳар бир жумҳуриятнинг тенг овоз бериш ҳуқуқи танилиши зарур. Яъни бундан мақсад бир жумҳуриятнинг бошқаси устидан ҳоким бўлишига ҳеч қачон йўл қўймасликдир.

Президент Каримов инглиз мухбири билан ўтказган суҳбати давомида жумҳуриятига бўлган бир қатор ҳақсизлик ва адолатсизликлардан шикоят қилиб, жумҳуриятидан ер ости ва ер усти бойликлари, айниқса ўзбек олтини ҳаддан ташқари арзон нархда ташиб кетилаётганлигини қаттиқ қоралади. Каримов жумҳуриятига ҳозир тўланаётган олтин нархи тезлик билан ўзгартирилишини истамоқда. Каримовнинг айтишича, Совет Иттифоқи бўйича барча конлардан қазиб чиқарилаётган олтиннинг кўп қисми Ўзбекистонга тўғри келади. Лекин жумҳуриятида қазиб чиқарилаётган олтин бутунлай Марказнинг назорати остида. Президентнинг айтишича, Москва Ўзбекистондан олиб кетилаётган олтинга ҳақиқий нархидан 80 баравар оз пул тўлаётир. Ўзбекистоннинг олтини, дейди Президент Каримов, энг соф ва қимматбаҳо олтиндир.

Президент Каримов яна давом этиб, Совет ҳокимияти даврида Ўзбекистон фақат хом ашё тайёрлаш манбаига, айниқса пахта етиштириб бериш майдонига айлантирилганлигини айтди. Совет Иттифоқида олинаётган умумий пахтанинг учдан икки қисмини Ўзбекистон етиштиради. Бугунги кунда пахта ва шу каби бошқа хом ашёлар нархини ўзгартиришни Ўзбекистон халқи ва ҳукумати қаттиқ талаб қилмоқда.

(ЎзТАГ).

Вазирлар Маҳкамасининг қарорига шарҳ

Пахтакорнинг меҳнати қай даражада оғирлиги ҳаммага маълум. Яқин ўтмишда ана шу қимматбаҳо экинни етиштириш ва йиғиштириб олиш билан машғул бўлган қишлоқ меҳнаткашлари моддий манфаатдорлигини ошириш масалаларига етарли эътибор берилмасди. Моддий рағбатлантиришни жорий этиш натижасида етиштирилган бутун ҳосилни юқори сифатли қилиб қисқа муддат ичида териб олиш имконини берган ўтган йили бу борада дастлабки жиддий қадам ташланди.

Бошланган иш бу йил ҳам давом эттирилди: республика ҳукуматининг қарорига кўра, ҳозир қўлда терилган бир килограмм пахта хом ашёси учун камида 40 тийин, машинада терилган бир тонна ҳосил учун камида 25 сўм тўланмоқда. Республикамизнинг айрим хўжаликлари ва районларида бугунги кунда меҳнатга бундан ҳам юқорироқ ҳақ тўланмоқда.

Шу билан бирга бозор муносабатларининг жорий этилиши нарх белгилаш, шу жумладан қишлоқ хўжалигида нарх белгилаш масалаларини тубдан қайта кўриб чиқишни талаб этди. Муҳими шундаки, унинг асосий тармоғи пахтачиликда ана шу иш амалга оширилди.

Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси қарор қабул қилди, унда 1991 йил ҳосили пахта хом ашёси харид нархларини ва тола улгуржи нархларини ўрта ҳисобда 50 фоиз ошириш назарда тутилади. Бу тадбир пахтанинг ҳамма хиллари ва навларига тегишлидир.

Қабул қилинган қарор аввало пахтакор колхозлар, совхозлар, фермер хўжаликлари ва бошқа хўжаликларнинг самарали ишлаши учун кафолатли шарт-шароит яратишга, шунингдек амалдаги нархларда кўзда тутилмаган моддий-техника ресурсларига кескин ошган харажатларнинг ўрнини қоплашга қаратилгандир.

Бундан ташқари илгари халқ истеъмол моллари чакана нархлари ислоҳ қилинганлиги натижасида республика ва айниқса қишлоқ аҳолиси энг кам турмуш даражаси пасайиб кетди, бу эса ўз навбатида хўжаликларнинг маблағлари ҳисобидан ойига ҳар бир ишловчига камида юз сўмдан компенсация тўланишини талаб этди.

Бу омиллар, шунингдек қишлоқ меҳнаткашларининг республика ҳукуматига ва Президентига қилган кўпдан-кўп мурожаатлари мазкур қарор қабул қилиниши зарурлигини тақозо этди.

Пахта хом ашёси ва пахта толаси нархларининг оширилиши республика хўжаликларига қўшимча равишда камида 1,3 миллиард сўм соф даромад олиш имконини беради, қўлда ва машинада терилган пахта хом ашёси учун меҳнатга юқори даражада ҳақ тўлашнинг, шунингдек қишлоқ ижтимоий соҳасини янада ривожлантириш ва мустаҳкамлашнинг манбаи бўлади.

Қорақалпоғистон республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоят ва район ижроия комитетлари, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазирлиги, деҳқончилик-саноат мажмуининг бошқа идоралари, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари етиштирилган пахта хом ашёси ҳосилини ўз вақтида териб олишни ташкил этиш учун кучли рағбатлантирувчи омил бўлган бу имкониятдан фойдаланишлари зарур.

Дўстлик районидаги «Ўзбекистон 50 йиллиги» давлат хўжалиги боғдорчилик ва узумчиликка ихтисослашган. Шу саховатли кунларда ширин-шакар ноз-неъмат пешма-пеш халқимизга тортиқ этилмоқда. Ўзаро мусобақада Эргаш Воҳидов бошлиқ звено соҳибкорлари пешқадам. Улар 750 тонна сархил узум топшириш учун астойдил ҳаракат қилишаяпти.

СУРАТЛАРДА: 1. Звено бошлиғи Э. Воҳидов соҳибкор Ҳ. Нуржигитов билан ҳосил сифатини кўздан кечиришаяпти. 2. Илғор ишчилар Ҳ. Холиқулова ва М. Нуржигитова узумзорда.

К. ЖЎРАҚУЛОВ олган суратлар.

АЛИШЕР НАВОИЙ РУҲИ МАДАДКОР

Ўзбек миллатини бир адабий тил ва бир улуғ ижод атрофига жипслаштирган маънавий отамиз Алишер Навоий руҳи бугун Ўзбекистонда амалга оширилаётган тарихий ишларга катта мадад бермоқда. Ўзбекистоннинг давлат мустақиллиги Алишер Навоий йилида рўёбга чиққани зўр рамзий маънога эгадир. Чунки Алишер Навоий халқимиз яратган қудратли ва маърифатли мустақил давлатлардан бирининг раҳнамоси бўлган эди. Унинг ғамхўрлиги билан бу давлатнинг қаноти остида Камолиддин Беҳзоддек, Баҳриддин Ҳилолийдек, Хондамир ва Восифийдек улкан истеъдодлар камол топган эди.

Бундай истеъдодлар халқимиз орасидан йигирманчи асрда ҳам кўплаб етишиб чиқди. Аммо зўравонлик ва золимлик ҳукм сурган тоталитар тузум даврида халқ учун жон куйдирган асл инсонлар шафқатсиз мафкуравий қувғин остида яшаб ижод қилдилар, рағбат ўрнига нуқул кулфат чекдилар. Бу ҳам озлик қилгандай, уларнинг кўпи ўттизинчи йилларнинг қатағонларида қамоққа олиниб, минг қийноқлардан сўнг маҳв этилди.

Лекин виждонли кишиларимиз А. Қодирий, Чўлпон ва Фитратларнинг номларини ҳеч қачон унутган эмас, асарларини эса юрак қатларида сақлаб, ёруғ кунларга етказиб келган элдошларимиз бор. Оғир алғов-далғов йилларида «Ўтган кунлар», «Меҳробдан чаён» каби ажойиб китобларни ёзган ва ўзбек миллий романчилик мактабини яратган Абдулла Қодирий расмий доиралар томонидан нуқул таъна-дашном эшитиб, тазйиқ ва қамоқ жазоларига маҳкум этилган эди. Энг узун ялдо кечасининг ҳам охири бўлганидек, А. Қодирий, айниқса, унинг салафлари бўлган Чўлпон ва Фитратларга нисбатан қирқ-эллик йиллар давом этган асоссиз, мантиқсиз айблашлар сўнгги йилларда адойи тамом бўлди. Ўзбекистон мустақиллиги йўлида қалам билан мардона курашиб ҳалок бўлган Абдулла Қодирий, Абдулҳамид Чўлпон ва Абдурауф Фитратлар бу йил мустақилликка эришган йилимизда алоҳида эъзозга муносиб эди. Янги таъсис этилган Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Давлат мукофотлари Президентимиз фармони билан аввало шу уч улкан сиймога берилиши катта адолатнинг тантанаси тарзида ҳаммамизни беҳад қувонтиради.

А. Қодирий, Чўлпон ва Фитрат фақат ёзувчи эмас, балки бутун маданиятимиз ва санъатимиз равнақига меҳнатлари сингган халқ фарзандлари эди. Уларнинг учови ҳам драмалар ёзиб, театр санъатининг ривожига катта ҳисса қўшган. Алишер Навоий ижодини тадқиқ ва тарғиб қилиш ишини ҳам йигирманчи йилларда Фитрат ва Чўлпонлар бошлаб берганлар. Уларнинг барҳаёт руҳи Алишер Навоий юбилейининг энг мўътабар иштирокчилари қаторидан ўрин олишга муносибдир.

Алишер Навоийни ҳозир бутун жаҳон билади. Шунинг учун унинг номидаги давлат мукофоти ҳам жаҳон миқёсига чиққанлиги табиий ҳолдир. Ўзбек адабиётининг бир қатор мумтоз ёзувчилари асарларини урду тилига юксак маҳорат билан таржима қилган Ҳиндистон адиби Манзар Салим Алишер Навоий мукофоти билан тақдирланганлиги бизнинг халқаро ижодий ҳамкорлигимизни янада тез ривожлантиришга хизмат қиладиган ҳодиса бўлди.

Бугунги Ўзбекистоннинг санъат усталари орасида Шерали Жўраевнинг алоҳида ўрни бор. Фақат бизда эмас, қўшни жумҳуриятларда ва чет элларда унинг энг яхши қўшиқлари жуда катта шуҳрат қозонгандир. Фақат куй танлашдагина эмас, қўшиқ матнини танлашда, унга ижодий ёндашишда ва ҳар бир сўзни юракка «жиз» этиб тегадиган даражада ҳароратли қилиб айтишда Шерали Жўраев ўзига хос бир мактаб яратди. Алишер Навоий ижодини куйга солиб ижро этиш маҳорати жиҳатидан ҳам Шерали Жўраев энг олдинги сафни эгаллаган санъаткорлардандир. Шунинг учун Шерали Жўраевга Алишер Навоий мукофоти берилиши унинг юз минглаб мухлисларини беҳад шод қилишига ишонамиз.

Баҳодир Жалолов тасвирий санъатда, Сергей Сутягин меъморчилик соҳасида катта истеъдод ва маҳорат билан меҳнат қилаётган ижодкорлар экани кўпчиликка маълум. Уларнинг асарлари фақат Ўзбекистонда эмас, Ҳиндистонда, Америкада, Голландияда ва дунёнинг бошқа мамлакатларида ҳам юксак баҳо олмоқда. Жумҳуриятимизнинг қадимий маданият марказларидан бири бўлган Қўқон шаҳрида бу ижодкорлар халқ устаси Саминжон Мўйдинов ва фарғоналик меъмор Мурод Фозилов билан ҳамкорлик билан яратган театр биноси ва Ҳамза музейи матбуотимизда ҳам, дунёнинг турли мамлакатларидан келган мактубларда ҳам юксак баҳоланди. Қўқондаги бу меъморчилик ва мусаввирлик асарига Алишер Навоий мукофоти берилиши барча вилоятлардаги санъат намояндаларини янги улкан ижодий жасоратларга ундайди, деган умиддамиз.

Мустақил Ўзбекистон давлати ўз ижодкор зиёлиларини қўллаб-қувватлашда ва уларнинг энг яхши асарларини тақдирлашда улуғ Алишер Навоийнинг саховатли анъаналарини давом эттирмоқда. Ишонамизки, ижодкор зиёлиларимиз халқпарварликда, ватанпарварликда, маърифатли давлатнинг ишларига кўмаклашишда Алишер Навоий номига муносиб ғайрат, шижоат меҳнат қиладилар.

Пиримқул ҚОДИРОВ,
Ўзбекистон Республикаси адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасидаги Давлат мукофотлари қўмитасининг раиси.

ХОРИЖДАН ХАБАРЛАР

ТОКИО. (ТАСС мухбири Владимир Солнцев). Совет Иттифоқи Хитой халқи учун мутлақо жозибали эмас, Хитой халқи ўз социалистик йўлидан бориш ниятидадир. ХХР давлат Кенгаши раиси Ли Пэн чоршанба куни Пекинда иқтисодий ташкилотлар федерациясининг Президенти Гайси Хираива бошчилигидаги Япония нуфузли ишбилармонлари гуруҳи билан бўлиб ўтган учрашувда шу ҳақда гапирди.

СССРда барбод бўлган фитнадан кейинги воқеалар, хусусан КПСС ҳукмронлиги тизмасининг барбод бўлганлиги Хитойга ҳам муайян таъсир ўтказди, деб эътироф этди Ли Пэн. Бироқ, унинг гапларига қараганда, бу таъсир «кучли эмас». Хитой раҳбари икки мамлакат ижтимоий тизмалари ва мафкурасидаги тафовутларни бунга сабаб қилиб кўрсатди. «Совет Иттифоқи жаҳоншумул миқёсда гегемонлик сиёсатини ўтказди, Хитой эса ўз мустақил йўлига амал қилмоқда». — Хитой раҳбарининг бу гапларини бугун «Майнити» газетаси таъкидлайди. Август воқеаларидан сўнг, деб ёзади газета, Пекин раҳбариятининг вакили СССР тўғрисида биринчи марта ўз фикрини шу қадар аниқ айтди.

Ли Пэн Хитой-Америка муносабатларига тўхталиб, бу муносабатлар ривожланади, деб умид билдирди. Киодо Цусин агентлигининг Япония делегацияси доираларига таяниб хабар қилишича, шу билан бир вақтда Ли Пэн Вашингтонни «ХХР ички ишларига аралашиш учун баҳона сифатида Хитойда инсон ҳуқуқлари муаммосидан фойдаланаётгани» учун қаттиқ танқид қилди. Хитой давлат Кенгашининг раиси башарти АҚШ савдода Хитойга энг қулай тартиб яратиб бермаса, Хитой бозоридан фойдаланишдан маҳрум бўлиб қолиши мумкин, деб пўписа қилди.

●

ВАШИНГТОН. АҚШ Президенти Жорж Буш чоршанба куни Россия Президенти Борис Ельцинга телефон орқали қўнғироқ қилиб, у билан 10 минут гаплашди. Суҳбат чоғида «10 қўшув бир битимини амалга оширишдаги силжиш ҳамда марказ билан республикалар ўртасида муносабатлардаги кўп қийинчиликларни бартараф этиш» муҳокама қилинди. Бу ҳақда Америка Президентининг матбуот котиби Марлин Фицуотер хабар қилди. Унинг гапларига қараганда, музокаранинг катта қисми «уларнинг мамлакатида иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш ва ғарб сармоясини сарфлашни давом эттириш учун бу муносабатлар биринчи даражали аҳамиятга эга эканлиги тўғрисидаги фикримизга тааллуқли бўлди, шу сабабли Президент бу масалани Президент Ельцин билан муҳокама қилишни хоҳлади». Фицуотер яна Ж. Буш Россия Президенти саломатлигини суриштирганлигини ва Ельцин унга «ўзимни жуда яхши ҳис этяпман, лекин бир неча ҳафта дам олмоқчиман» деб жавоб қилганлигини айтди.

●

БУХАРЕСТ. Чоршанба куни кечқурун Руминия Президенти Ион Илиеску раислигида мамлакат Олий Мудофаа Кенгашининг фавқулодда мажлиси бўлди. Тажовузкорлик кайфиятидаги бир гуруҳ шахслар мамлакатнинг демократик тузумини зўрлик билан ағдариб ташлашга, жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётини бузишга уринганлиги таъкидланди. Мудофаа Кенгашининг аъзолари Валя Жиулуй кўмир ҳавзасидаги шахтёрларнинг яна бир кўп сонли гуруҳи чоршанба куни Бухарестга боришга уриниб кўрганлиги ҳақида аниқ маълумотлар борлигини айтдилар. Мудофаа Кенгаши мамлакатнинг бутун ҳудудида ҳаётий муҳим иншоотларни қўриқлашни таъминлаш, пойтахтда тартиб ва осойишталикни сақлаш учун полиция билан Миллий мудофаа вазирлигининг қўшимча кучларини жалб этишга қарор қилди. И. Илиеску билан Бош вазир Петре Роман «миллий тотувлик ҳукумати»ни тузиш мақсадида Руминия Вазирлар Маҳкамаси таркибини қайта кўриб чиқиш тўғрисида қарор қабул қилганлиги хабар қилинади. Ромпресс агентлиги тўқнашувлар чоғида уч киши ҳалок бўлганини, 24 аскар ва 7 офицер жароҳатланганини хабар қилди.

●

МАНАГУА. АҚШ маъмурияти Никарагуанинг 259,5 миллион долларлик қарзини «кечиб юборди». Бу Никарагуа Республикасининг Америкадан деярли ҳамма қарзини ташкил этади. Шу хусусдаги битимни чоршанба куни Манагуада Никарагуа Президенти Виолета Барриос де Чамарро ҳузурида АҚШ элчиси Гарри Шлаудеман билан Никарагуа ташқи иқтисодий ҳамкорлик вазири Эрвин Крюгер имзоладилар. Ҳужжатда АҚШ ҳукумати асосий қарздан ҳам, унинг фойдасидан ҳам ва қарзга доир бошқа тўловлардан ҳам воз кечганлиги таъкидланади.

●

БМТ. Сальвадор қўзғолончиларининг Сальвадорда тинч ҳаётга қайтиши шартлари ва кафолатлари тўғрисидаги битим чоршанба куни кечқурун Нью-Йоркда имзоланди. Бу ҳужжат БМТ қароргоҳида БМТ Бош котиби Хавьер Перес де Куэльяр воситачилигида ўн кун давомида Сальвадор Президенти Альфредо Кристиани билан Фарабундо Марти номли миллий озодлик фронти раҳбарлари ўртасида олиб борилган музокаралар натижасида ишлаб чиқилган. Бироқ томонлар ҳозирча ўт очишни тўхтатиш тўғрисида келиша олмадилар. Бу хусусдаги, шунингдек ҳал этилмаган бошқа бир қанча муаммоларга доир музокаралар 12 октябрда Мексикада бошланади.

(ТАСС).

Маънавиятимиз куёши, миллатимиз фахри, ғурури

Инсон бу олам юзида энг олий хилқат, барча мавжудотлар орасида энг кучли вужуд бўлиб яралди. Чунки унга ақл ва нутқдек бир ажиб фазилат ёр этилдики, бу унинг бошқа барча ҳисларни эгаллашига, жамиятнинг ривожига, равнақига асосдир.

Алишер Навоий ажойиб мисраларни битишга жазм қилар экан, одамзод ҳақида юқоридагидек мушоҳада юритади. Инсон ақлу заковат соҳиблигини, у барча олижаноб фазилатларни ўзига касб қилмоғи даркорлигини таъкидлайди. Маълумки, киши жуда ёшлигидан инсоний сифатларни ўзида жам қилиб боради. Бу аввало тарбиядан, ота-онанинг фарзандга меҳридан, парвариши ва одобидан бошланади.

Атроф муҳит, кишини ўраб турган жамият, ўзаро мулоқотлар, хуллас, ҳар бир ижтимоий воқелик таъсири инсон онгининг равнақига, унинг шаклланишига, камолот чўққиси сари юксалишига омиллик қилади. Шундай экан инсониятнинг безавол яшамоғи, авлодларнинг узвийлиги ўзаро ҳамжиҳатликка, дўстликка, ҳамкорликка боғлиқдир.

Биз фикр юритмоқчи бўлганимиз Алишер Навоийнинг ижтимоий-фалсафий қарашлари алоҳида-алоҳида тўртликларда ўзига хос акс этган «Назмул-жавоҳир» асари хусусидадир. Асар насрий муқаддима билан бошланиб, жами 268 тўртликни ўз ичига олади. Бу тўртликларнинг ғоявий мазмуни хилма-хил бўлсада улардан кутиладиган мақсад битта, у ҳам бўлса инсон камолотидир. Тарбиявий-аҳлоқий мазмун касб этган ҳар бир тўртликда инсон шахси, феъл-атворининг бир қирраси баён қилинади, ибратли хусусиятларнинг афзаллиги, унга зид хислатлардан эса ўзни олиб қочиш лозимлиги ҳақида сўз юритилади.

Буюк шоирнинг чуқур маъноли, теран мазмунли, қолаверса эзгуликка чорловчи ва киши қалбининг туби-тубигача етиб, кўнгилларга меҳр-муҳаббат, саховат улашувчи ҳар мисраси бир дур донаси баҳосига тенг.

Навоий инсоннинг чинакам баркамоллик касб этиши учун лозим бўлган шартларни бирма-бир таърифлаб ўтади. Бу — одоб, ота-онага ҳурмат, каттаю кичикка иззат, ширинсўзлик, дўсту ҳамкорлик, ростгўйлигу ҳалоллик, ҳиммату саховат, сабру қаноат, адлу адолат, оқиллик, меҳнатни севмоқ, касб-ҳунар эгалламоқ, илмга интилмоқ каби ибратли фазилатлар бўлиб, у кишини маънавий юксакликка чақиради. Бу рўйхатни яна давом эттириш мумкин.

Шоир муайян мавзуда баъзан бир ёки бир неча рубоийлар ҳам битади. Улуғ шоир асосий диққат-эътиборни: софдиллик, виждон, имон поклигига, сўз ва тил, хирад, илму ҳунар, одоб, эҳсон ва ҳиммат масалаларига қаратади. Ойнинг ўн беши ёруғ, ўн беши қоронғи бўлганидек, қадимдан ҳам бу нурли фазилатларнинг соялари — уларга зид, қарама-қарши томонлари бўлган. Навоий барча ёмон иллатларни муқобили билан таққослаб, уларни қаттиқ таъқиқлайди. Қоранинг ҳақиқатан қора эканлиги оқ билан чоғиштирилганда равшанроқ кўринганидек, яхшининг яхшилиги ҳам ёмонликка нисбатан янада ойдинлашади. Шунинг учун Навоий қарама-қарши қўйиш усули билан афзалликни юқори кўтаради. Бунинг эса тарбиявий аҳамияти каттадир.

Соф аҳлоқий, катта тарбиявий аҳамиятга молик бу тўртликлар ҳозирги ўзбек миллий мактабларида, одоб дарсларида бошқа буюк алломалар ҳикматлари билан бир қаторда толибу талабалар қулоғига сирғадек тақилса, миллий қадр-қимматимизни тиклашга, ўзлигимизни ёркинроқ англашимизга муносиб ҳисса қўшади.

Энди икки оғиз сўз асарнинг бизгача етиб келган ноёб қўлёзма манбалари ҳақида.

Навоийнинг бошқа барча асарлари қатори «Назмул-жавоҳир» ҳам беш юз йил давомида жуда кўп маротаба қўлда кўчириб кўпайтирилган, халқ уни севиб ардоқлаган. «Назмул-

БИР ШОДА МАРВАРИД

жавоҳир»нинг нусхалари Ватанимизнинг бир неча маданий мерос хазиналарида, ҳатто чет мамлакатларда сақланаётган Навоий асарлари қаторида мавжуд.

Асарнинг ҳозирги ёзувдаги матни 1968 йили нашр қилинганига қарамай, унинг муаллиф матнига яқин нусхасини тиклаш мақсадида бу ишни қайта бошлашга жазм қилдик. Чунки кейинги йилларда қўлёзма манбаларни тўплаш натижасида қадимий, нодир нусхаларнинг топилиши асарнинг илмий-танқидий матнини яратишга имкон яратди.

Жаҳон қўлёзма манбаларидан энг қадимий, Навоийнинг ҳаётлик вақтида ва шунга яқин даврларда кўчириб ёзилган учта нодир нусха асарнинг илмий-қиёсий таҳлили учун асос сифатида танлаб олинди.

Улардан бири шуки, 1495—1499 йиллар давомида ҳаттот Дарвеш Муҳаммад Тоқий томонидан кўчирилган асарлар куллиётини шоирнинг ўзи тасниф қилган. Унда туркий тилдаги 26 асар жамланган, жумладан «Назмул-жавоҳир» ҳам ўрин олган. Ҳозирда бу куллиёт Истанбул шаҳридаги Тўпқопи кутубхонасида сақланади. Бизда унинг мукаммал фото нусхалари бор.

Иккинчи нодир нусха тахминан XV аср охири ёки XVI аср бошларида кўчириб китобат қилинган. Бу қўлёзма Навоийнинг тўртта асаридан ташкил топган, улар — «Арбаин», «Назмул-жавоҳир», «Ҳамсатул-Мутаҳаййирин» ва «Вақфия». Тўплам Ҳ. Сулаймонов номидаги қўлёзмалар институти хазинасида сақланмоқда.

Учинчиси шуки, Париж Миллий кутубхонасида сақланувчи Навоий асарлари куллиёти ҳам «Назмул-жавоҳир» танқидий матни учун муносиб хизмат кўрсатди. Бу куллиёт 1526—1527 йилларда хушхат котиб Али Ҳижроний томонидан кўчирилган.

Навоий асарларининг қадимий, нодир нусхалар асосида тузилган матнини ўқиш, унинг ижоди меваларини бор тоти билан истеъмол қилишдек гап. Яъни, бу қўлдан-қўлга ўтиб кўчирилган, ҳаттотларнинг билиб-билмай тузатиш ҳамда камчиликларига учраган ва тобора муаллиф қаламидан узоқлашиб борган, турли ноаниқликларга сабаб бўлган матнга аниқликлар киритиш, фикрлар ойдинлигига эришиш демакдир.

Бу қиёсий-таҳлилий матн шоир ижодини бор гўзалликлари билан чуқурроқ ўрганишга ва кенг тарғиб қилишга муносиб ҳисса қўшали.

Энди Алишер Навоийнинг «Назмул-жавоҳир» асаридан саралаб олинган «бир шода марварид»ни эътиборингизга ҳавола қиламиз:

Иста ато йўлида фидо жон қилмоқ,
Қуллуқ аноға ҳам улча имкон қилмоқ.
Зухри абад истасанг фаровон қилмоқ,
Бил ани ато-аноға эҳсон қилмоқ.
Фарзанд ато қуллуғин чу одат қилғай,
Ул одат ила касби саодат қилғай.
Ҳар кимки атоға кўп риоят қилғай,
Ўғлидин анга бу иш сироят қилғай.
Уч қисм ила имонға бино фаҳм айла,
Аввалғисини анинг ҳаё фаҳм айла,
Иккинчисини доғи вафо фаҳм айла,
Учинчини билмасанг, сахо фаҳм айла.
Тил илдамидин бўлур ғаромат ҳосил,
Юз навъ надомату маломат ҳосил,
Оз сўзлаганидин истиқомат ҳосил,
Сокитлигидин вале саломат ҳосил.
Нафс амрида ҳар нечаки талпинғайсен,
Кўп гарчи бутунлук тиласанг, синғайсен.
Ком истаю нега элға ёлинғайсен,
Нафсангга хилоф айлаким, тинғайсен.
Ҳар кимки муҳаббат уйини маскан этар,
Кўнглига ҳабиб кўйини гулшан этар.
Кўз касби зиё дўст юзидин фан этар,
Маҳбуб юзин кўрмаги кўз равшан этар.
Кўнглунгни арит барча ёмон ҳислатдин,
Ким, яхши қилиқ далил эрур раҳматдин.
Бадхўйлиқ ул вақшат эрур шиддатдин,
Ким, элга ҳалослиқ йўқ ул ваҳшатдин.
Ким эгри эса тузлук эмас пояси ҳам,
Бор ўзидек эгри суду сармояси ҳам.
Тузлук эрмас шифосию вояси ҳам,
Ким, эгри кишининг эгридур сояси ҳам.

Маъмура РАШИДОВА,
Ўзбекистон Фанлар академияси Ҳ. Сулаймонов номли қўлёзмалар институтининг илмий ходими.

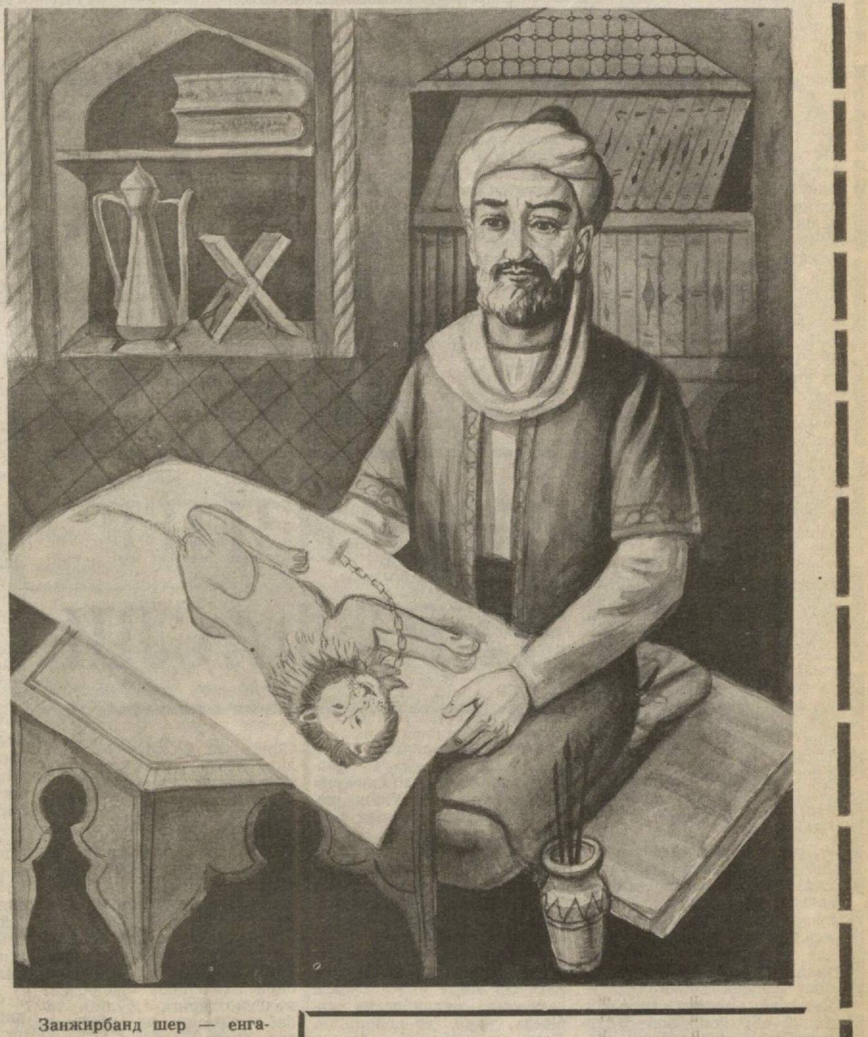

Занжирбанд шер — енгаман дер.

Мусаввир Маҳмуд ЖЎРАЕВ.

Алишер НАВОИЙ

Ғазаллар

ЭЙ САБО

Эй сабо ҳолим бориб сарви хиромонимға айт,
Йиғларимнинг шиддатин гулбарги хандонимға айт.
Буки, онинг аҳду паймонида мен ўлсам доғи,
Яхши фурсат топсанг ул бад аҳду паймонимға айт.
Буки, онинг зулфи зуннорида диним ҳосили,
Куфр ила бўлмиш мубаддал номусулмонимға айт.
Буки қилмишмен жаҳону жонни онинг садқаси,
Юз туман жону жаҳондин яхши жононимға айт.
Буки, юз жон садқаси қилсам пушаймон бўлмоғум,
Васлиға бир ваъда қилгондин пушаймонимға айт.
Буки чоқ айлаб ёқо усрук чиқар эл қасдиға,
Мен ўлуб эл жон топар, бебоки нодонимға айт.
Даҳр боғи гулларин ҳуснин вафосиз эрканин
Юзи гул, жисми суман, қўйи гулистонимға айт.
Эй Навоий, ҳеч гулшаннинг сенингдек хушнаво
Булбули йўқ эрканин шоҳи сухандонимға айт.

ҚОШИ ЁСИНМУ

Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин!
Кўнглума ҳар бирининг дарду балосинму дейин!
Кўзи қаҳринму дейин, киприги заҳринму дейин,
Бу қудурат ора рухсори сафосинму дейин?
Ишқ дардинму дейин, ким ҳажр заҳринму дейин?
Бу қатиқ дардлар аро васли давосинму дейин?
Зулфи доминму дейин, лаъли каломинму дейин?
Бирининг қайди яна бирнинг адосинму дейин?
Турфа ҳолинму дейин, қадди ниҳолинму дейин?
Мовий кўнглак уза гулранг қабосинму дейин!
Чарх ранжинму дейин, даҳр шиканжинму дейин?
Жонима ҳар бирининг жавру жафосинму дейин?
Эй Навоий, дема қошу кўзининг васфини эт,
Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин?

Рубоийлар

Жондин сени кўп севармен, эй умри азиз,
Сондин сени кўп севармен, эй умри азиз.
Ҳарнечаки, севмак андин ортуқ бўлмас,
Ондин сени кўп севармен, эй умри азиз.

* * *

Ғурбатда ғариб шодмон бўлмас эмиш,
Эл анга шафиқу меҳрибон бўлмас эмиш.
Олтун қафас ичра гар қизил гул бутса,
Булбулға тикандек ошён бўлмас эмиш.

* * *

Кўнглумни ғаму дард ила қон айлади ишқ,
Кўз йўлидин ул қонни равон айлади ишқ.
Ҳар қатрани билмадим қаён айлади ишқ,
Бедил эканин бўйла аён айлади ишқ.

Туюқлар

Чарх ториб ханжари ҳижрон бу, тун,
Қўймади бир зарра бағримни бутун,
Тунга бориб бизни беҳол айлади,
Не балолиғ тун эмиш, ёраб, бу Тун.

* * *

Э нигоро, кўзларингдек кўз қани?
Йиғлабон ҳажрингда оқти кўз қони,
Телмурубон йўлинга, э бағри тош,
Интизорингда оқибдур кўз, қани!

* * *

Эшитдим зулфингни юздин кечибдур;
Дедимки, кеча қундуздин кечибдур.
Агар юз ёшлуя раҳминг келурса,
Менинг ёшим ики юздан кечибдур.

УНИ БУЮК УСТОЗ ДЕЙДИ ХАТАКЛАР

Ҳирот маданий муҳитидаги Абдураҳмон Жомий, Алишер Навоий, Ҳусайн Бойқаро, Камолиддин Беҳзод каби йирик шоиру донишманд, санъаткору ҳунарманд ва бошқа мунаввварлар номи билан боғлиқ бўлган ижтимоий-сиёсий, илмий-адабий ҳамда маданий инкишоф, бадиий-эстетик тараққиёт жараёни XV асрнинг иккинчи ярмида нафақат Хуросон ва Моварооуннаҳр тарихида, балки Ҳиндистон, Эрон, Туркия ҳамда бошқа Ўрта ва Яқин Шарқ мамлакатлари тарихида муҳим ўрин эгаллаб, ўша мамлакатлар халқларининг келажакдаги ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётида катта из қолдирди. Бундай кучли маданий жараённинг ўзига хос баракали таъсирини биз афғонлар юртида, айниқса XVII асрдаги Хатак эли ижодкорлари мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Ҳусусан, Жомий ва Навоийнинг Хатаклар шеъриятига, унинг йирик вакили Хушҳолхон Хатакка (1613—1691) кўрсатган таъсири ҳақида қисқача тўхталиб ўтмоқ жоиздир.

Жомийнинг шогирди ва дўсти, ҳамфикри ва ҳаммаслаги, ўша давр Ҳирот маданияти майдонидаги улкан даҳо Алишер Навоийнинг баракали ижодидан илҳомланган Ҳушҳолхон Хатак устозлари Ҳофиз, Саъдий, Ҳайём, Камол Хўжандий сингари Шарқнинг забардаст шоирлари асарларини пухта ўрганиб чиққан деб дадил айта оламиз.

Хушҳол ўзининг улуғ салафлари Жомий ва Навоийга эргашиб, уларнинг машҳур «Лужжат-ул-асрор», «Туҳфат-ул-асрор» ва «Туҳфат-ул-афкор» асарларидан илҳомланиб, айни ўша вазн, ўша қофия ва руҳда форс тилида ажойиб қасида ёзиб қолдирган.

Афғонистоннинг атоқли адабиётшунос олими доктор Равон Фарҳодий Алишер Навоий билан Хушҳол Хатак қасидалари ҳақида сўз юритар экан, иккала забардаст шоир ўртасидаги яқинлик ва ҳамоҳангликни шундай тасвирлайди: «Гарчи Амир Низомиддин Алишер Навоий ва Хушҳол хон Хатак яшаган даврлар орасида икки асрлик фосила мавжуд бўлса ҳам, бу иккала забардаст шоир ҳаётида ва характерида маълум яқинлик ва ўхшашлик бор. Биринчиси туркий ёки чиғатой-туркий (ўзбек) тилидаги, иккинчиси пашту тилидаги йирик шоирдир. Бу иккаласи ўз она тилидаги адабиёт биносини шунчалик пухта ва мустаҳкам қилиб қурганларки, замоннинг ҳар қандай кучли алғов-далғовлари уни асло йиқита олмайди...»

Алишер Навоий машҳур «Туҳфат-ул-афкор» қасидасидан бир парча келтирайлик:

«Оташин лаъл шоҳнинг
тожига безак бўлса ҳам,

Унинг бошидаги хом хаёллар
денгизига бардош
берадиган лаҳча чўғ ҳам
ҳисобланади.

Ҳусрав (подшоҳ)нинг сўзлари
беоқибат бўлса,
Ундай подшоҳнинг аъмолидан
мамлакат вайрон бўлади.

Зеб-зийнатга берилган
подшоҳнинг қасри тез
бузилади.
Чунки занжирбанд шердан
чўлдаги шернинг савлати
кучлироқ.
Подшоҳлик— дардисарликдан
бошқа нарса эмас,
Ахир ичи бўш ноғоранинг
шавқини бош оғритади,
холос»

Энди Навоийнинг мазкур қасидасига ҳамоҳанг, ҳамвазн, бироқ кичикроқ бўлган Хушҳолхон шеърини кўриб чиқайлик. Дари (форс) тилида ғоятда равон, мазмунли, мавзун ва ўйноқи асарида Хушҳол ўзининг буюк салафи Навоийга ўхшаш, ҳамоҳанг гаплар билан бир қаторда ўз дунёқарашига боғлиқ ҳолда инсонпарварлик, умумбашарий ижтимоий-сиёсий фикрларни ҳам баён этади:

«Тамъага бўмаган
кишиларнинг қурбони
бўлсанг арзийди,
Чунки улар ҳатто арпа нони
бўлмаса ҳам Искандардек
мағрур яшайдилар.
Саҳоватли, лутф-карамли
кишилар Ҳотамтойдек
одамлардир,
Бироқ бошқалардан таъма
қилмайдиганлар Ҳотамтойдан
ҳам афзалдирлар.
Санжар подшоҳнинг мулки
Қошқардан Шомгача
(Дамашқ) чўзилган эди,
Лекин ўша мулк кейин
бошқаларга ўтди, Санжарнинг
фақат номи қолди.
Унинг қабринг ғиштлари
тиллодан ясалган бўлса
ҳам,
Бироқ қабр ичида чириган,
қуруқ суякларгина қолди.
Подшоҳ тириклигида
қимматбаҳо болиш, ипак
тўшакда ётса ҳам,

Оқибатда қаро тупроқда
ётади, боши остига оддий
гувала қўйилади.

Оламгир подшоҳнинг саботи,
адл-у инсофи бўлиши лозим,
Шу икки хислати бўлмаган
подшоҳ оқибатда мулкни
вайрон қилади.

Гавҳарнинг қийматини ҳар
қандай одам ҳам
тушунавермайди,
Фақат соҳибдил
кишиларнинг сўзлари
гавҳарга тенгдир.
Ростликни ўзингга пеша қил,
сўнгра мардман, деб чиран,
Бу оламда мард топилганда
шоҳ Хайбар (Ҳазрат Али)дек
эъзозланар эди».

Хушҳол қасидасидан келтирилган бу кичик парчадан кўриниб турибдики, у Навоийга ҳамоҳанг равишда подшолик, шоҳона дабдаба, мулкни вайрон қилувчи шоҳларнинг зулм-истибдоди ва бедодликларини лаънатлаш билан бир қаторда ўз давридаги ҳаётий масалаларни; ҳақиқий дўстлик, ростгўйлик, олий ҳиммат, таъмага учмаслик, адл-у инсоф, тўғрилик ва покликни куйлаган.

Демак, Шарқнинг икки забардаст мутафаккири Навоий ва Хушҳол илғор умумбашарий ғояларни куйлашда ҳамфикр бўлганлар, шу билан ҳар иккала истеъдодли шоир ўз улуғворлигини исбот этган, шунинг учун ҳам ўз халқларининг хотираларида абад-ул-абад яшайверадилар. Ҳақиқатан ҳам Ҳофиз айтганидек, қалблари инсон ишқи билан тўлик кишилар абадий барҳаётдирлар.

Ҳушҳол Хатак Жомий ва Навоий номи билан боғлиқ бўлган Ҳирот маданий муҳитига чуқур эҳтиром билан қараган. Ўзининг илмий, назмий ва насрий асарларида маданият ва санъат намояндаларини зўр ҳурмат билан тилга олган ва уларга таҳсинлар ўқиган. Масалан, «Дасторнома» номли насрий асарида ўз даврида кенг тарқалган йигирмадан ортиқ ҳунарни санаб ўтади. Шеърият, илм, меъморлик, ҳаттот, мусиқа билан бир қаторда наққошлик ва мусаввирлик санъати ҳақида сўз юритар экан, Алишер Навоийнинг забардаст шогирди, Ҳирот нафис тасвирий санъат осмонидаги порлоқ юлдуз, фусункор миниатюрасоз Камолиддин Беҳзодни алоҳида ҳурмат билан тилга олади ва ўни ўз давридаги улуғ ҳаким, фозил ва ҳақиқий мусаввир сифатида юксак баҳолайди.

Алишер Навоий томонидан беҳад қадрланиб, «камолот чўққисининг порлоқ куёши» номини олган, XV аср Ҳирот маданияти муҳитидаги яна бир улкан сиймо — Абдураҳмон Жомий ҳам Хатак эли ижодкорлари томонидан юксак қадрланган. Шоирнинг қимматбаҳо асарлари паштун мунавварлари, мутасаввур олимлари, шоирлари ва адиблари томонидан севиб мутолаа қилинади.

Хатак эли ижодкорларидан бири Алихон Хатакнинг Мавлоно Жомийга бўлган муносабатини фақат бир мисол тариқасида келтириб ўтамиз. 1964 йилда Афғонистонда Жомийнинг 500 йиллик юбилейи бўлиб ўтди. Йирик афғон адабиётшунос олими, профессор Садиқулла Риштон Жомий юбилейига бағишлаб «Паштонь адибон ва Нуриддин Жомий» (Паштун адиблари ва Нуриддин Жомий) деган мақола ёзиб, Кобулда бир ҳафта мобайнида ўтказилган Жомий юбилейи мажлисларидан бирида ўқиб берган.

«Абдураҳмон Жомий шеърият ва адабиётдан ташқари машҳур мутасаввуф олим, катта диний-мазҳабий шахсият, йирик «Нақв» дунёсига катта таъсир кўрсатиб келади, —деб ёзади у. — Масалан, Жомийнинг «Шарҳи Мулло Жомий» китоби бутун паштунлар мулкида улкан бир обрўли форсий китоб ҳисобланади, паштузабон ўқувчилар ўша китобдан доим таълим олиб келадилар».

Демак, Хатак эли ижодкорлари, бошқа паштузабон шоирлар, адиблар ҳамда мунавварлар XV аср Ҳирот маданий муҳитининг улкан сиймолари Жомий ва унинг дўсти Навоийга буюк устоз, пешво сифатида катта эҳтиром билан қараганлар, севиб ўқиганлар ва улардан таълим олганлар.

Ориф УСМОНОВ,
филология фанлари номзоди.

ҚАДАМЖОДИР ҚАШҚА, СУРХОН ВОҲАСИ

Биз кўпдан бери Алишер Навоий Ҳиротдан Самарқандга ўқишга борганида ва аксинча қайтаётганида Қашқа ва Сурхон воҳаларидан ўтадиган карвон йўлларидан юрган, деган фикрни исботлашга ҳаракат қилиб келамиз. Фикримизнинг далили учун шоир асарларидаги туркий сўзларнинг кўпи Қашқа ва Сурхон воҳаларида учраши маълум.

Кейинги пайтда бу фикрни тасдиқлаш учун бир қанча мисоллар тўпладик. Улардан айримлари билан танишинг.

Шўша — сариқ сумалак. Шўша сўзи Китоб ноҳиясида шу маънода учрашлиги шевашунос Болта Жўраев томонидан қайд қилинган. Бу сўз «Садди Искандарий» достонида ҳам ишлатилган:

Ел осибидин халқ юз
боғлабон,
Нафаснинг тафи шўша
муз боғлабон.

Гўпалак — капалак. Капалак сўзининг шакли Шаҳрисабз, Яккабоғнинг айрим қишлоқлари учун хос. Алишер Навоий асарида сўзнинг айнан шу шакли учрайди:

Рангин гўпалак эрур
дилафрўз,
Парвона киби эмас
жигарсўз.

Биғламоқ — суймоқ. Китоб ва Шаҳрисабз аҳолисининг айримлари сўймоқ маъносида ушбу феълни қўллайдилар. Буни ҳам Алишер Навоий ушбу шевалардан олган бўлса ажаб эмас:

Ўз қатлини айламиш эди
биғ,
Пинҳон қилиб эрди
заҳрлиқ тиғ.

Уй — сигир. Қашқа ва Сурхон воҳасининг айрим шеваларида сигир, мол маъносида уй сўзи ишлатилади. Бу «Лайли ва Мажнун»да учрайди:

Қассобдин уйға гар
хўришдур,
Ўлтургали они
парваришдур.

Қичиқламоқ — қитиқламоқ. Бу феълнинг қитиқламоқ маъноси Қашқадарё вилоятининг Чироқчи районида қайд қилинган. Унинг айнан шу шакли Алишер Навоий асари учун хос:

Кўз қўйди тобони узра
йиғлаб,
Уйғотғали киприки
қичиғлаб.

Бум — бойқуш. Китоб районининг айрим қишлоқларида бойқуш маъносида бум атамаси ишлатилади. Алишер Навоий асарлари учун хос бўлган бу сўз унинг достонларида кўплаб учрайди:

Ҳам чуғз қўнуб қўлида
густох,
Ҳам буш бошиға суртубон
шох.

Том — девор. Баҳористон районининг Помуқ қишлоғида «том» сўзи «девор» маъносида ишлатилади. «Лайли ва Мажнун»да ҳам бу сўз шу йўсинда қайд қилинган. Буни ушбу байтни Амин Умарий ва Ҳусайнзодалар томонидан қилинган насрий баёнидан ҳам кўришимиз мумкин:

Том узра не хатки чекса
ногоҳ,
Ул хат келиб
ихтиёрсиз оҳ.

У (Мажнун) вайронанинг деворларига хат чизганида ихтиёрсиз «оҳ» калимаси ёзилиб қолар эди.

Ҳилол — қуш. Шевашунос Б. Жўраевнинг кўрсатишича, бу қуш Шаҳрисабз ва Оммағондаги айрим қишлоқларда учрайди.

Қадимда ичкилик қадаҳи бу чиройли қушга ўхшаш шаклда ясалган. Алишер Навоий бу сўзни киштии ҳилолий, жоми ҳилолий шаклларда ишлатади:

Ёпибон эгнига қоплон
териси,
Тутубтур илгига кишти
ҳилолий.

Ушбу келтирилган сўзлар асосан Қашқа ва Сурхон воҳаларида учрайди. Бу мисоллар Алишер Навоийнинг мазкур ерларда бўлганлигини яна бир марта кўрсатадиган ҳужжат сифатида аҳамиятлидир.

Эргаш УМАРОВ,
филология фанлари доктори.

Бир пиёла чой баҳона

Дам олиш саҳифаси

ОМОН БЎЛСИН ЯХШИЛАР

УМРНИНГ ТЎРТ ФАСЛИ

Айтишларича, одамнинг феъл-хўйи ташқи қиёфасидан англашилиб турармиш. Кимга қандай билмадиму, аммо Тлеулес Тўнғишбоевга нисбатан бу қиёсни қўллаш унчалик тўғри эмас. Сабаби Тлеулес оға сиртдан хийла тажанг, дағал кўрингани билан аслида мутлақо бошқа дунё. Унинг тўғри сўз, меҳнаткаш, оқкўнгил инсонлиги ҳақида соатлаб гапириш мумкин. Дилкаш суҳбатида бўлсангиз, ўзингиз ҳам бунга ишонч ҳосил қиласиз. Доим куч-ғайратга тўлиб-тошган, йигитлардек шижоатли.

Тлеулеснинг болалиги бошқа қишлоқ ёшлариники каби молбоқиш, деҳқончилик ишларида ота-онасига кўмаклашиш билан ўтди. Шу боисдан бўлса керак, жисмонан бақувват, эпчил. Аввал ўрта мактабни, сўнг Тошкент қишлоқ хўжалиги техникумининг механизация бўлимини тугаллади. Ота қўлида диплом билан қайтган ўғлига насиҳат қилди: «Ўқитувчиликдан яхши касб йўқ, чироғим. Мактабга бориб бир-икки соат дарс берасан, бошқа пайт бўшсан. Хабаринг бор, 50—60 бош қўйнинг ташвиши мени толиқтириб қўйди. Қариб қолдим. Бир оёғим ерда бўлса, иккинчиси гўрда. Ҳар қалай олдимда бўлганинг маъқул».

Тлеулес дўппини ерга қўйиб ўйлаб қараса, ёмон таклиф эмас. Ёшларга техникадан сабоқ беради. Ишдан бўш вақтларида отасига кўмаклашади. Бу яхши-да, дунёда осон касб йўқ. Ўқитувчилик ҳаммасидан қийинлигини Тлеулес кейин билди. Тасаввур қилинг: ҳар синфда 25—30 бола бор. Уларнинг феъл-атвори ўзига хос. Ҳар бирининг ички дунёсини билиш, қалбига йўл топиш лозим. Иккинчи ёқда мактаб ва оила ҳамкорлиги, таълим ва тарбия яхлитлигини таъминлаш каби масалалар бор. «Ота, — деди бир куни Тлеулес. — Ўқимасам бўлмайди, қийналаяпман. Ҳамкасбларим орасидаям ўзимни ноқулай сезаяпман. Сиртдан таҳсил олиш ниятим бор».

Тўнғишбой оға Кушеков кўпни кўрган инсон эмасми, ўғлининг гапларини эшитгач, ўйга толди. Сукут — аломати ризолик. «Отамни-ку, рози қилдим, аммо олийгоҳга киришга қурбим етармикин?» деган фикр унга ҳеч тинчлик бермасди. Тлеулес Самарқанд давлат дорилфунунига кириш имтиҳонларини муваффақиятли топширди. 1970 йил унинг ҳаётида ўчмас из қолдирди. Жўшқин лаҳзаларга бой, серташвиш студентлик йиллари ортда қолди. Олий маълумотли диплом билан мактаб қучоғига қайтди. Ўқитувчилик касбининг сиру асрорини пухта эгаллаган Т. Тўнғишбоев райондаги кўпгина зиё масканларида дарс берди. У кезларда шароит оғир, ўқув қуроллари етишмас, болалар мактабга олисдан қатнашарди. Ҳозир вазият яхши томонга ўзгараётир. Таълим-тарбия жараёнини ислоҳ қилиш изчилик билан амалга оширилаяпти.

Тлеулес оға меҳнат фаолият даврида юзлаб ёшларни ҳаётга йўллади. Унинг шогирдлари орасида турли касб эгалари, меҳнатдан обрў топган донгдор кишилар бор. Беруний районидаги «Ўзбекистон Компартияси XX съезди» давлат хўжалиги аъзоси Гулимбой Болтабоев ана шулардан бири.

— Мен Тлеулес оғани устозим деб ҳисоблайман, — эътироф этади у. — Ундаги самимият, меҳрибонлик қалбимда чуқур из қолдирган. Бола эмасмизми, баъзан дарсга кечикиб келар, ўйинқароқлик қилардик. Ўқитувчимиз булар-бўлмасга тергайвермас эди. Қилган хатойингни босиқлик билан тушунтирар, иложи борича ёмон одатлардан ҳалос бўлишга ёрдам берарди. Шу боисдан уни ҳалигача ҳурмат қиламан.

1979 йили Беруний районида янги бўрдоқичилик комплекси ташкил этилди. Кунлардан бир куни хўжалик раҳбари уни ҳузурига чақириб, маслаҳат солди:

— Тлеулес оға, биламан, мактабдан кетиш сизга жуда оғир. Бироқ ҳозирги шароитда бизга ҳам осон тутманг. Хўжалигимиз янги, муаммолар бисёр. Шунинг учун ишчилар комитетини сизга топширмоқчимиз.

Тлеулес оға директорнинг таклифини ерда қолдирмади. Иложи борича ишончга яраша ҳаракат қилишга интилди. Кам бўлмади. Кейинчалик уни ишнинг янада қайноқ жавҳасига жўнатишди: «81-кўприк» бўлимини топширишди. Ким учундир раҳбарлик осон ишдек туюлар. Аммо оға бунинг ғоят мушкуллигини яхши билади, ўз танасида синаб кўрган. Ахир, кичик бир оилада қанча муаммо, қийинчилик бор. Бўлим эса йирик жамоа, турли хил тақдирлар... Бирига ака, бирига ука деб мурожаат қилиш лозим. Т. Тўнғишбоев ҳар қандай шароитда ҳам ўзига топширилган ишни виждонан адо этди, ҳалолликни ўзи учун бош мезон деб билди. Натижада эл назарига тушди, обрў-эътибор топди.

Хўжалик юритишнинг янги, самарали усуллари жорий қилинаяпти. Энг долзарб масалалар кун тартибидан ўрин олаётир. Шулардан бири аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талаб-эҳтиёжини қондиришдир. Бу ишга ҳар ким шахсий ҳисса қўшмас экан, кутилган натижага эришиб бўлмайди. Қуруқ гапга қорин тўймас. Тлеулес оға «81-кўприк» қишлоғининг ғарбий этагидаги 200 гектарлик табиий қамишзорни кўз остига олиб юрган эди. Ўзича ҳисоб-китоб қилди. Режаларини уйдагилар билан маслаҳатлашди. Ҳамманинг фикри бир жойдан чиқди. Хўжалик раҳбарлари ҳам унинг ташаббусини қўллаб-қувватлашди. Қамишзор оила аъзоларига шартнома асосида хатлаб берилди.

Ҳолва деган билан оғиз чучимас. Қамиш сувсиз ерда ўсмайди. Нима қилиш керак? Қалови топилди: Беруний коллекторига насос ўрнатилди. Сув сероб бўлди-ю, лекин бошқа муаммо чиқди. Ҳар қанча елиб-югурган билан қамишлар нимжон, ривожланиши кўнгилдагидек эмас эди. «Ўғитлаш керак», деган фикрга келди Тлеулес оға. Хўжалик трактор ажратди. Қарабсизки, қамишлар барқ уриб ўса бошлади.

Дастлабки йилиёқ 200 гектар майдондан 887,9 тонна кўк поя, 440 тонна сенаж тайёрланди. Бу хўжалик учун қўшимча даромад манбаи эди. Чорва озуқа базасини мустаҳкамлаш учун астойдил меҳнат қилинди. Ўтган йили биринчи ўримнинг ўзидаёқ 800 тонна ўрнига 937,1 тонна кўкпоя йиғиштириб олинди. Иккинчи ўримда 400 тонна ўрнига 688 тонна сенаж бостирилди. Натижа бундан ҳам юқори бўлиши мумкин эди. Лекин техника етишмаслиги панд берди. Иккинчи ўрим икки ойга чўзилди. Шунга қарамай даромад чакки бўлгани йўқ: 54 минг сўм фойда олинди. 14 минг 246 сўм ижарачиларга ойлик маош сифатида тарқатилди. Қарийиб 13 минг сўм пул иқтисод қилинди.

Ижарачиларнинг бу йилги режалари 900 тоннага яқин кўкпоя, 850 тонна сенаж бостириш, жами 55 минг сўм даромад олиш.

Тлеулес оға қишлоқ Кенгаши депутати сифатида кўп ишларни амалга оширмоқда. «81-кўприк» қишлоғини ободонлаштириш йўлида куч-ғайратини аямаяпти. Унинг саъй-ҳаракати билан ариқ қазилиб, 45 хонадон сув билан таъминланди.

Ота катта оиланинг бошлиғи, пири-бадавлат инсон. Турмуш ўртоғи Фотима опа билан 10 фарзандни тарбиялаб, вояга етказмоқда. Невара-чеваралари ҳам бир талай. Катта қизи Бахт—шифокор, Марям ҳам унинг изидан борди. Олмаота тиббий олийгоҳини тугатган. Ўзбекбой Элликқалъа районида ишлайди, товаршунос, Обой Қозоғистон жумҳуриятининг Жамбул шаҳридаги сув қурилиши олийгоҳида ўқийди. Кичкинтойлар эса мактабда таълим олишмоқда.

Умр— оқар дарё. У фаслларнинг ёдга солади. Йилнинг тўрт фасли бўлгани каби умрнинг ҳам яшилликка бой баҳори, изғирин қиши, сахий ёзи, хазонрез кузи бор. Эл корига яраган инсон ўзини бахтли санайди.

Л. ХУЖАНИЁЗОВА.

Яқинда Нишон районидаги «Нишон» давлат наслчилик заводи чорвадорлари хўжалик ташкил топганлигининг 60 йиллигини нишонладилар. Тантаналарда қўшни ноҳия, вилоят ва жумҳурият, Туркманистоннинг Чоржўй вилояти вакиллари қатнашдилар. Ўзбекистон Телевидение ва радиоси давлат қўмитаси қошидаги Юнус Ражабий номидаги мақомчилар ансамбли ранг-баранг концерт номерлари билан тўпланганларни бениҳоя мамнун этди.

СУРАТЛАРДА: хонанда Бекназар Дўстмуродов ва раққоса Нодира Маматхонова концерт пайтида.

Ш. СУЛТОНОВ олган сурат.

ҲАДИС

✦ Ўзинг овлаган нарсанинг гўштини егин, ўзи ўлганини тарк эт.

✦ Енглар, ичинглар, садақа қилинглар, аммо исрофгарчиликка ва фахрга ўтманглар.

✦ Илмга нисбатан гўё чўпон каби посбон бўлинглар, лекин илмни фақат ривоят қилувчи бўлманглар!

✦ Ҳикматли сўз мўмин кишининг йўқотган нарсасидир. Уни қаердан топса, ўзлаштириб олишга ҳақлидир.

✦ Одамнинг қалби қайнаб турган қозондан ҳам ўзгарувчанроқдир.

✦ Агар сизларнинг тилсиз ҳайвонларга нисбатан қилган зулмларингиз кечириладиган бўлса, демак жуда кўп гуноҳларингиз кечирилган бўлар эди.

✦ Кураш тушиб йиқитган эмас, балки ғазаби келганда ўзини босиб олган одам кучлидир.

✦ Бойлик молу дунёнинг кўплиги билан эмас, балки нафснинг тўқлиги биландир.

✦ Ёнида қўшниси оч туриб, ўз қорнини тўйғазиб юрадиган одам мўмини комил эмас.

✦ Дилингда бирор шубҳа пайдо бўлса, дарҳол уни тарк қил.

✦ Банданинг молу дунёга қўйган ҳирси икки оч бўрининг қўй подасига қилган тажовузидан кўра зарарлироқдир.

✦ Кимки ҳаётда тежамкор бўлса, зинҳор қашшоқликка тушмайди.

НИЯТИ— ЙЎЛДОШИ

Абдусаҳат Йўлдошев Поп районидаги Беруний номли давлат хўжалигининг 2-бўлимига қарашли 3-бригадага етакчилик қилади. У бошлиқ жамоа пахтакорлари биринчи теримдаёқ йиллик режани бажардилар. 40 гектар қўриқ ердан 57 тонна юқори навли хом ашё йиғиштириб олинди.

Далаларда ҳали ҳосил кўп. Заршунослар имкониятни чамалаб кўриб, яна 26 тонна пахта тайёрлашга, ялпи ҳосилдорликни оширишга қарор қилишди. Шу мақсадда йиғим терим қизғин давом эттирилмоқда.

М. МАТКАРИМОВ.

ОТАРЧИЛАР ЧУВ ТУШДИ

● ҲИКОЯ ●

Дам олиш куни шаҳар айланиб, чойхонага кирдим. Шундай пайтда юмшоққина ёстиққа ёнбошлаб, бир пиёла кўк чой ичишга нима етсин! Пиёлани бўшатиб, яна чой қуяётган эдим, елкамга гурзидай бир нарса «шалп» этиб тушди. Чойнак ҳам, ўзим ҳам чайқалиб кетдим. Қарасам, тепамда лаб-лунжига отнинг тақасидай мўйлов қўйиб олган, сочлари мажнуннамо, йигит деса — йигитга, қиз деса қизга ўхшамайдиган башара турарди.

— Роса отарчибоп экансан-у? — деди у. Бутун гавдамни ток ургандай титраб кетди: — Бизга айни сендақаси керак эди. Қани, кетдик.

— Қаёққа? — дедим.

— Тўйга-да! Катта сўлкавой тушадиган тўйга.

— Айтмаган тўйда бало борми?

— Лапашанг бўлма, юр дегандан кейин беданадай йўрғалайвермайсанми? Катта тўй, тўрт кишига ваъдалашганмиз. Вақт ўтаяпти, аммо Вали ноғорачи кечикаяпти, садқаи сар, қани, кетдик!

— Хонанда эмасман, ахир! Бунинг устига ноғора билан тоғоранинг фарқига бормайман.

— Ашуланг ҳам, тоғоранг ҳам бошингдан қолсин. Биз тўрт кишилик даста бўлиб боришимиз керак. Фақат оғзимизга қараб: бақириб турсанг бўлди. Йўқса, тўй эгаси келишганимиздан кам тўлайди, билдингми?

Ноилож новча йигит ва бақалоқ раққоса қиз билан таксига ўтирдим. Зум ўтмай катта темир дарвоза олдида тўхтатдик.

— Э, бормисан, дўстим? Зап келибсизлар-да, дўст дегани мана бунақа мард бўлсин-да. Илгаридан ҳам билардим дўстлигингни. Яшавор...

Қай кўз билан кўрайки, бизга қучоқ очиб, пешвоз чиққан киши олийгоҳда бирга ўқиган дўстим Рўзивой эди!

Базм бошланди. Келишувга мувофиқ отарчилар «воҳай бола» дейишса, мен «воҳей, ака», «воҳей, ука», «воҳей Рўзи» деб ўтиравердим. Сезганлар сезди, албатта, сезмаганлар: «вой-бўй, у ҳам зўр эканов» деб пичирлашарди. Бир кўзим отарчилар оғзида-ю бир кўзим тўйчиларда. Тўй қизиди. Айтилмаган қўшиқлар қолмади. Ўзим ҳам шеър тўқиб айтавердим. Тўйхонада бизлар қўшиқ ёки ўйинга солмаган кимса қолмади. Ҳатто тўй эгасининг туғилмаган боласи-ю, сўйилмаган эчкисигача, чала қолган оғилию қисир қолган тарғилигача мақтадик. Аммо қишлоқда ичкилик, қистир-қистир ман қилинган экан, отарчиларнинг киссаларига чақа тугул писта пўчоқ ҳам тушмади.

— Ажойиб тўёнанг учун раҳмат. Ялладчисиз тўй қилмоқчи эдим, пул йўғида обрўмни кўтардинг. Ошна, энди отарчиларингни жўнат, ўзимиз бир отамлашайлик, — деди дўстим қулоғимга шивирлаб. Миям «лўқ» этиб кетди. Икки-уч мингдан зиёд сўлкавой тушадиган тўйга мен эмас, отарчилар мени бошлаб келишган эди-ку, ахир! Хизмат ҳақини ким тўлайди энди?

Тўй охирлади. Отарчиларнинг кўзлари Рўзивойнинг қўлида. У эса мендай сахий тўёначини мақтагани-мақтаган. Охири бош отарчи зардаси қайнаб деди:

— Қани, Қўзивой ака, хизмат ҳақини чўзинг, вақтимиз зиқроқ, бошқа тўйга кечикиб қолаяпмиз.

— Қўзивой эмас. Рўзивойман. Шоҳона тўй қилаётган Қўзивой нариги қишлоқда туради.

— А? Наҳотки!? — дейишди ҳаммалари бир-бирларига қараб. — Вой таксичи лаънати-ей...

Ҳамма тарқалди. Отарчилар менга на бир тийин бериб, на бир тийин олишди. Мен эса тўрт кишилик дастага қўшилиб, дўстим Рўзивойни бўлажак тўйимизга катта даста хизмат билан қарздор қилиб қўйдим.

Абдул Салом МУҲАММАД.

ДАРАХТ ХОСИЯТИ

Дунёда қанча ўсимликлар бор? Бу соҳа билан шуғулланувчи олим В. Л. Комаровнинг ҳисоб-китоб қилишича, ҳозир Ер юзида ўсимликларнинг 500 мингтага яқин тури мавжуд. Улардан 6 мингтаси инсон томонидан экилса-да, фақат 90 хил ўсимлик кенг миқёсда маданийлаштирилган.

Мамлакатимизнинг наботот дунёси 17 минг турга эга эканлиги аниқланган.

Ҳисоб-китобларга қараганда, яшил ўсимликлар ҳар йили қуёш нурини шу қадар кўп қайтариб, кимёвий қувватга айлантирадики, йилига 10 миллиард киловатт-соат энергия ишлаб чиқарувчи Куйбишев ГЭСи каби 200 мингта улкан электр станцияларгина бунга қодирдир.

Яна бир қизиқарли мисол. Барча ўсимликлар берадиган уруғлар нобуд бўлмай тўла-тўкис униб чиқмоғи учун Ер шари юзасидан минг баравар кўп кенглик бўлиши керак. Табиий моддаларнинг йиллик ҳосили Ер юзи одамлари истеъмол қиладиган барча овқатлардан деярли 500 ҳисса кўпдир.

Маълумки, ўсимликлар ҳар йили 650 миллиард тонна карбонат ангидридни ютиб, 350 миллиард тонна кислород чиқаради. Бусиз Ерда ҳаёт йўқдир.

Аммо ўсимликлар кислороддан бошқа моддалар ҳам чиқаради. Улар ҳар гектар ерга тахминан 7 тоннадан табиий модда беради. Яна қанча миқдордаги модда ерусти илдизлари орқали ўтади. Булар ҳар бир ўсимлик атрофида алоҳида биокимёвий муҳит яратади. Ўсимликлар «чиқарадиган» моддаларни кўпинча уларнинг ўзлари ёки ёнма-ён жойлашган ўтлар ва дарахтлар қайтадан ютади. Лекин бир турдаги ўсимликларнинг томирлари ёки баргларидан чиқадиган бирикмалар бошқа турдагилар учун зарарли ёки фойдали бўлиши мумкин.

Маълумки, яшил дарахтзорлар атрофида ҳаво ҳарорати уйдагидан ҳар доим паст ва намлидир. Бундан ташқари дарахтлар — шовқин-суронга қарши ишончли ғов бўлиб, товуш тўлқинларининг 26 фоизини ютади. Шу боис кўкаламзор кўча дарахтсиз кўчага нисбатан тинч ва осойиштадир.

Кўкаламзорларнинг яна бир диққатга сазовор жиҳати шуки, улар чангга қарши тўсиқдирлар. Бир гектар нинабаргли дарахтзор 40 тонна, кенг япроқли дарахтлар эса 100 тонна чангни ютади. Акас, наъматак ва сиренлар ҳам ана шундай хусусиятга эга.

Барг нега сарғаяди? Баргларнинг сарғайиш қонунияти бор экан. Бунда хлорофиллнинг роли катта. У туфайли ёзда барг кўм-кўк бўлади. Кузда қуёш нурларининг кучи сусайган пайтда эса хлорофилл йўқолиб, баргларга хос бошқа ранглар пайдо бўлади.

Барглар куз охирида ёппасига тўкилади. Олимларнинг таъкидлашларича, дарахтларнинг томирлари совуқ кунларда намни ёздагидек шима олмайди. Улар тўкилиб кетмаганида дарахт танаси қуриб қолиши мумкин.

У ҳолда арча ва қайинларчи? Уларнинг ниналари унча катта бўлмаган юзага эга. Сувни кам буғлантиради. Игна баргли дарахтларнинг томирлари ҳатто совуқ кунларда ҳам етарли миқдорда нам чиқара олади.

Ўсимликларда «қиш уйқуси» бор. Олимлар бу ҳолатни, яъни ўсишнинг вақтинча тўхташ даврини турли дарахтларда тадқиқ қилиб кўрганлар. Барглари тўкилмаган дарахтларни қишда совуқ уради.

Б. ШАМШИЕВ.

ҲАЖВЧИ РАССОМЛАР ИЖОДИДАН

Ушбу расмларнинг муаллифи Иброҳим Жиянов Андижондаги Кулла қишлоғидан.

У Тошкент маданий оқартув техникумининг рассомлик бўлимини тамомлаган. Ҳозир Тошкент Давлат санъат институтида сиртдан ўқимоқда. У мақолалар, шеърлар, эртаклар ёзиб, расмлар чизиб матбуотда қатнашиб турибди. Хонандалар унинг қатор қўшиқларини куйлашмоқда. Ёш ижодкорга жўшқин илҳом тилаймиз.

Ҳаётга «назар», бундайлардан алҳазар!

Ҳар кимники ўзига, ой кўринар кўзга.

СПОРТЛОТО

38-ТИРАЖ ЯКУНЛАРИ

Ўзбекистон спорт лотереялари жумҳурият бошқармаси 38-тираж якунларини чиқарди.

«Спортлото» «45 дан 6» лотереясида жами 143470 вариант қатнашди. 6 рақамни топганлар йўқ; 5—7—1136 сўмдан; 4—257—91 сўмдан.

«Спортлото» «36 дан 5»: 521807 вариант қатнашди. 5—1—24683 сўм; 4—136—304 сўмдан; 3—5146—12 сўмдан.

Муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ, «ЎЗПЛОДООВОЩВИНПРОМ» КОНЦЕРНИ, ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ, «ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» ЖУРНАЛИСТЛАРИ ЖАМОАСИ.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-54-44, 33-16-27, 32-54-42. Маъсул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25. Деҳқончилик бўлими — 32-56-35, 32-54-51, 33-54-33. Қайта ишлаш саноати бўлими—32-54-48. Советлар ва ижтимоий ҳаёт бўлими — 32-56-34. Чорвачилик бўлими— 32-56-22. Мелиорация ва қишлоқ қурилиши бўлими —32-56-30. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 33-54-33, 32-56-37, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-54, 32-56-37. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 32-54-49, 32-54-52. Безатиш бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. 700.000 Тошкент шаҳри. Ленинград кўчаси, 32. Нашр кўрсаткичи— 64.602, 68.753 нусхада чоп этилади. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 21.25. Буюртма №